

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1924.

Andra kammaren.

Nr 31.

Fredagen den 2 maj.

Kl. 3,30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 26 nästlidna april.

§ 2.

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 24.

§ 3.

Vid härpå skedd föredragning av statsutskottets memorial, nr 57, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående höjda stipendier åt elever vid folkskoleseminarier blev den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen av kammaren godkänd.

§ 4.

Vidare föredrogs, men blev ånyo bordlagda bankoutskottets utlåtanden nr 35—38 och 41 samt andra lagutskottets utlåtande nr 20.

§ 5.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av paviljonger för oroliga sjuka vid Östersunds hospital;

nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning av statsmedel för handräckning i vissa fall enligt 72 § lagen den 14 juni 1918 om fattigvården;

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning i fråga om anslag till det frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1924—1925 m. m.;

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt provisorisk giltighet av avlöningsreglementet den 29 juni 1921 för officerare och underofficerare samt civilmilitära beställningshavare på aktiv stat m. fl. vid armén och marinen;

nr 121, i anledning av väckta motioner angående tjänstårsberäkningen för den personal, som deltagit i yachten Fidras världsomsegling;

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utförande av vissa fiskehamnar;

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående införande av v meledning i östra flygelbyggnaden till Gävle slott m. m.;

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande a vissa lokaler i förutvarande straffängelset i Stockholm åt riksarkivet och tens historiska museum;

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp för postver- kets räkning av tomt i Umeå;

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rörelsekapital för telegrafverket; och

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anläggande av ett statens kraftverk vid Norrforsen i Ume älv; samt

från bankoutsnittet, nr 11 A, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i stats- verkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1924—1925 under riksstatens elfte huvudtitel, innefattande anslagen till pen- sions- och indragningsstaterna.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes första lagutskottets utlåtande, nr 29, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förmynderskap m. m. dels ock i ämnet väckta motioner.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Björkman</i>	under 3 dagar fr. o. m. den 5 maj och
» <i>Persson</i> i Fritorp	» 2 » » » 5 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,43 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 3 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

I enlighet med därom den 26 sistlidna april fattat beslut företogs nu val av sex revisorer för deltagande i den granskning av statsverkets och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning, som skall taga sin början den 1 nästkommande juli, ävensom av tre suppleanter för dessa revisorer; och befunnos efter valförrättningarnas slut följande ledamöter av riksdagens andra kammare hava blivit utsedda till

revisorer:

herr *Carlsson* i Solberga,
» *Hamrin*,
» *Lindqvist* i Halmstad,
» *Norman*,
» *Sävström* och
» *Waldén*,

var och en med 136 röster; samt

suppleanter:

herr *Winkler*,
» *Ödström* och
» *Borg*,

var och en med 79 röster.

Ordningen mellan suppleanterna bestämdes, sådan den finnes här ovan angiven, genom lottning.

§ 2.

Vidare anställdes, likaledes enligt beslut den 26 nästlidna månad, val av sex revisorer för deltagande uti den granskning av statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning, som skall taga sin början den 1 nästkommande oktober, ävensom av tre suppleanter för dessa revisorer; och befunnos därvid följande ledamöter av riksdagens andra kammare hava blivit utsedda till

revisorer:

herr *Carlsson* i Solberga,
» *Hamrin*,
» *Lindqvist* i Halmstad,
» *Norman*,
» *Sävström* och
» *Waldén*,

var och en med 58 röster; samt

suppleanter:

herr *Winkler*,
 » *Ödström* och
 » *Borg*,

var och en med 38 röster.

Ordningen mellan suppleanterna bestämdes, sådan den finnes här ovan angiven, genom lottning.

§ 3.

Justerades protokollsutdrag angående de i paragraferna 1 och 2 här ovan omnämnda valen.

§ 4.

Föredrogs, men bordlades åter första lagutskottets utlåtande nr 29.

§ 5.

*Ang.
beredande av
pensions-
tillägg för barn
åt vissa änkor
m. m.*

Härefter föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 18, i anledning av väckta motioner om skrivelser till Kungl. Maj:t dels angående beredande av pensions-tillägg för barn åt änka efter enligt pensionsförsäkringslagen pensionsberättigad man och dels i fråga om fördelningen emellan äkta makar av dem enligt nämnda lag tillkommande avgiftspensioner; och yttrade därvid:

Fru Östlund: Herr talman! Att de motioner, som det här är fråga om och som gå ut på att rätten till åtnjutande av barn-tillägg skall utsträckas att avse jämväl barn till änka efter invalid person, äro till sitt syfte behjärtansvärda, är naturligtvis icke tu tal om. Men jag har velat begagna tillfället att säga, att jag anser, att den av utskottet med anledning av dessa motioner föreslagna utredningen skulle ge så oändligt litet. Jag skall icke yrka avslag på utskottets hemställan, men anser som sagt ingalunda, att det blir så mycket vunnet med den ifrågasatta utredningen.

Men jag skulle vilja fästa uppmärksamheten på den motion som av mig och några andra av kammarens ledamöter framlagts med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 150 med förslag till lag om samhällets barnavård, vari vi begära utredning angående på vilket sätt och efter vilka grunder pension eller understöd skall kunna tilldelas barn till änkor. Vi ha således önskat att en utredning i detta ärende skall göras mera omfattande och avse frågan om barnpension i allmänhet. Då den nu föreliggande frågan behandlades i första kammaren, uttalades även den mening, att den här föreslagna utredningen icke på något sätt borde få förhindra en sådan större utredning. Det är också med hänsyn därtill som jag velat erinra om att om också den motion det här gäller är behjärtansvärd, så berör den kanske bara en hundradel av dem, som verkligen skulle behöva komma i åtnjutande av pension, då däremot vi med vår motion avsett att få en utredning till stånd angående möjligheten av och sättet för tilldelande av understöd eller pension åt änkors barn.

Det är endast denna reservation jag här velat göra, att man icke bör anse frågan på något sätt slutligt löst, om kammaren beslutar bifalla utskottets förslag.

Herr Gustafson i Kasenberg: Herr talman! Då jag väckt denna motion, så har det skett på grund av den erfarenhet jag vunnit under min verksamhet

såsom pensionsstyrelsens ombud. Det förhåller sig nu så, att om en man är invalid och såsom sådan har att åtnjuta en viss pension, så har han därjämte, om det finnes barn i familjen, rätt till pension också för dessa. Dör nu mannen, så indrages icke bara hans pension, utan även pensionen till barnen. Jag har nu under min verksamhet haft tillfälle att iakttaga en hel del fall av rent utav upprörande art. Det har gällt änkor, som just efter mannens fränfalle varit i det allra största behov av det understöd som vid hans död indragits och som nu i sin nöd varit hänvisade att anlita fattigvården.

Då jag anser att den utredning, som fru Östlund med sin motion vill åstadkomma och som hon här har talat om, är av allt för stor omfattning och således naturligtvis måste ta en längre tid i anspråk, så kan jag icke finna annat än att den motion som avgivits av mig och herr von Koch i första kammaren avser möjlighet att snabbt avvärja de mest framträdande olägenheterna av de nuvarande bestämmelserna, att råda bot på de ledsamma förhållanden som jag antytt. Jag måste nämligen uttryckligen säga herrarna, att det här verkligen är fråga om synnerligen bedrövliga missförhållanden.

Jag hoppas därför, att det skrivelseförslag, som det här är fråga om, skall realiseras och åstadkomma en snar förändring till det bättre, så att det nuvarande oeffterrättlighetstillståndet försvinner. Då mitt förslag innebär en förbättring av pensionsväsendet och då kostnaderna för dess genomförande måste betecknas såsom övervinnliga, är det ett ytterligare skäl för mig att antaga, att kammaren också vill gå med på utskottets hemställan, till vilken jag sålunda för egen del ber att få yrka bifall.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Till avgörande företogs nu andra lagutskottets utlåtande, nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med vissa bestämmelser angående handel med brännved och annat virke i löst mått m. m.

Genom en den 14 mars 1924 dagtecknad proposition, nr 191, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollet, föreslagit riksdagen att

1:o) antaga följande förslag till

Förordning med vissa bestämmelser angående handel med brännved och annat virke i löst mått.

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

1 mom. I denna förordning förstås med

brännved: virke, som upphuggits för användning till bränsle;

småved: brännved i sågat och hugget skick, färdig till förbrukning för hushållsändamål;

löst mått: rymdinnehållet av virke, upplagt i trave, välta, hög eller annorledes, vid uppmätning utan frånräknande av vid uppläggningsen uppkomna tomrum;

travat mått: rymdinnehållet av virke i löst mått, då virket mätes, upplagt och ordnat genom travning eller stapling;

stjälpt mått: rymdinnehållet av virke i löst mått, då virket mätes, utan ordning kastat eller vräkt i hög eller i mättings- eller transportredskap.

Ang.
beredande av
pensions-
tillägg för barn
åt vissa änkor
m. m.
(Forts.)

Om
förordning
angående
handel
med brännved
m. m.

Om
förordning
angående
handel
med brännved
m. m.
(Forts.)

2 mom. Denna förordning äger icke avseende å brännved, som framställts av grenar, toppar, rötter, stubbar eller avfall.

2 §.

Vid försäljning i löst mått av brännved må myckenheten icke angivas i stjälpmt, med mindre köpare det påfordrar.

Evad försäljning avser ved i travat eller i stjälpmt, må vedens myckenhet icke angivas i andra enheter än kubikmeter och delar av kubikmeter; dock att vid försäljning av småved i travat mått myckenheten skall angivas i hektoliter och delar av hektoliter.

Avser försäljning småved, skall myckenheten angivas i vedens rymd vid uppmätning efter det veden sågats och huggits.

3 §.

Småved må icke försälas i annan längd än en fjärdedels meter och annan brännved icke i andra längder än hela mångfalden av en fjärdedels meter, allt såvida icke köpare för särskilt fall påfordrar leverans av ved av angiven annan längd.

4 §.

Säljare, som överträder i 2 eller 3 § givna bestämmelse, straffas med böter från och med tio till och med ettusen kronor, där ej gärningen är i allmänna strafflagen belagd med straff.

5 §.

Av böter, som ådömas enligt denna förordning, tillfaller en tredjedel åklagaren och återstoden kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmänna strafflagen.

6 §.

Vad ovan stadgas i 2 § samt i 4 § rörande straff för överträdelse av förstnämnda paragraf skall i tillämpliga delar äga giltighet jämväl i fråga om försäljning i löst mått av annat virke än brännved; dock icke där virket upphuggits huvudsakligen för förbrukning utom riket.

Vad ovan stadgas i 3 § angående längden å saluhållen småved samt i 4 § rörande straff för överträdelse av nämnda stadgande skall äga motsvarande tillämpning, då annat virke än brännved säljes färdigt till förbrukning såsom bränsle för hushållsändamål.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1927;

2:o) besluta,

a) att såsom lagliga redskap för mätning av ved i stjälpmt finge justeras rymdmått av minst 1 kubikmeters rymd, och

b) att vid stämpling av förvarings- och transportredskap kronomärke icke vidare skulle åsättas; samt

3:o) förklara,

a) att det skulle ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma de storheter, för vilka rammått finge justeras som lagliga redskap för mätning av ved i travat mått, och

b) att det skulle ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma de storheter, dock minst 1 kubikmeter, för vilka rymdmått finge justeras som lagliga redskap för mätning av ved i stjälpmt mått.

Utskottet hemställde, att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas.

Om
förordning
angående
handel
med brännved
m. m.
(Forts.)

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Jönsson** i Boa: Herr talman! I den av utskottet tillstyrkta propositionen föreslås, att brännved icke må försäljas i andra enheter än kubikmeter och småved icke i andra längder än hela mångfalder av en fjärdedels meter, allt såvida icke köpare för särskilt fall påfordrar leverans av ved av angiven annan längd. Emellertid förekommer, såväl i Blekinge som i södra delen av Småland, försäljning av ved i stor utsträckning till Danmark. Denna ved har en längd av en dansk aln, vilket i svenskt mått närmast motsvaras av två tredjedels meter. Försäljningen av ved till Danmark har medfört, att nästan all ved i nyssnämnda orter hugges och försäljes med denna längd. En följd av bifall till det föreliggande förslaget skulle bliva, att denna försäljning försvårades eller rent av omöjliggjordes, ty då veden hugges i skogen är det givetvis omöjligt att avgöra om veden i sin helhet eller en del därav kommer att försäljas för export eller avyttras inom landet. Efter mitt förmenande har man i det föreliggande förslaget endast tillgodosett konsumenternas intressen och ej tagit vederbörlig hänsyn till producenterna.

Då jag sålunda anser, att förslaget i de av mig angivna fallen kommer att medföra stora olägenheter, och rättelse härav bör ske, innan förslaget antages, tillåter jag mig, herr talman, att yrka avslag å utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Magnusson* i Tumhult och *Olsson* i Berg.

Herr **Hermelin**: Herr talman! Vad vi, som bo på landsbygden, på sista tiden fått till livs av riksdagen har huvudsakligen varit lagstiftningsåtgärder, d. v. s. produktionens insnörande i trängre former. Jag vill därmed icke säga, att det icke i vissa fall kan var nödvändigt att stipulera lagar, men lagar och förordningar böra vara få och goda samt, framför allt, väl avfattade, d. v. s. tydliga. I sistnämnda avseenden tycker jag att det något brister i nu föreliggande förslag till förordning.

För att nu först tala om den praktiska innebörden av nu föreliggande förslag, så är ju avsikten med detsamma att åstadkomma en välbehövlig ordning inom vedhandeln. Det är alldeles givet, att så måste ske, men jag kan icke neka till, att jag till en viss grad instämmer i vad Sveriges skogsägareförbund yttrat, nämligen att förbundet icke vore fullt övertygat om, att lagstiftningsåtgärder vore det enda och bästa medlet i förevarande avseende. För mig ställer sig saken så, att det förefaller mig, som om det nästan varit bättre att införa ordningsföreskrifter, som direkt reglerade den publika, allmänna försäljningen inom större samhällen, ty för närvarande råder givetvis därstädes stor förbistring i fråga om vedhandel. En sådan förbistring ha vi icke alls någon kännning av på landsbygden.

Med andra ord: Jag anser, att lagen mera borde avse förbrukaren än avverkaren. — Man skulle ju kunna tänka sig ett slags »Brattsystem», ty båda sakerna, veden såväl som de varor, doktor Bratt säljer, äro ju dock värmande! En anordning i Brattsyfte torde emellertid knappast vara genomförbar!

Om, som jag nyss antydde, bestämmelserna däremot avpassades så att de avsåge själva försäljningen inom samhällena, så hade sedermera de skogsägare, som ville försälja ved till samhällena, fått rätta sig efter de givna bestämmelserna.

Nu har ju denna lag, som jag nämnde, mera pålagts avverkaren eller med andra ord skogsägaren. Det är inte säljaren utan köparen, som här har en un-

Om
förordning
angående
handel
med brännved
m. m.
(Forts.)

dantagsförmån. Det står i § 3, att veden skall säljas så och så, såvida icke köparen för särskilt fall påfordrar leverans av ved av angiven annan längd. Det är icke ens medgivet i förordningen att det får vara en överenskommelse mellan säljaren och köparen utan det är endast köparen, som äger vitsord. Alltså kan det hända, att en avverkare, som har anledning att sälja ett parti ved, som ej är huggen i de lagstadgade dimensionerna, kanske icke kan få köpare, som vill påfordra just den dimensionen veden har. I varje fall riskerar avverkaren att bli underbetald. Detta är en onödigt hårdhet mot säljaren och kan icke undgås utom i fall att överenskommelse ändock kommer till stånd.

Jag skall nu kanske övergå litet till det formella och söka klargöra, hur lagen möjligen skulle komma att förstås med den lagtext, som här är föreslagen. Jag vänder mig då först till rubriken. Där står: »Förordning med vissa bestämmelser angående handel med brännved och annat virke i löst mått m. m.» Vad som menas med brännved torde få anses klart, men vad annat virke är, det får man gissa sig till. Det står icke i lagtexten vad därmed avses, men av Kungl. Maj:ts motivering kan man förstå, att därmed huvudsakligen avses massaved och props. I § 1 finnes en rad definitioner på de olika slagen av ved. Det första slaget är »brännved», och så kommer man närmast under brännved till »småved», som definieras: »brännved i sågat och hugget skick, färdig till förbrukning för hushållsändamål». Ordet »brännved» bör givetvis dock vara en beteckning på allt, som användes till bränsle. Har man alltså en auktion för att sälja ved, så nämnes detta brännved eller bränsle, d. v. s. det vad man i de södra delarna av landet kallar för »bränne». I samma trakter skiljer man dock på längre ved, långved och på småved. Långved är sådan ved, som upphugges i famnar, och småved är sådan ved, som avses för direkt hushållsförbrukning. Jag tycker det hade varit lämpligare, om i lagtexten i stället för ordet brännved och småved det i stället indelats i långved och småved, den senare utgörande blott en kvarts meter. Då hade man varit fullt på det klara med vad här avses.

Nästa definitioner avse löst mått och travat mått. Ja, löst mått känna vi till på landsbygden och även travat mått, som är detsamma, men då man säger i definitionen, att virke i löst mått skall vara upplagt bland annat i travar, så förstår jag icke varför travat mått står i motsättning till löst mått. Jag kan icke förstå annat än att travat mått är en underavdelning av löst mått liksom även stjälpit mått. En förändring härutinnan borde kanske äga rum vid den slutliga redigeringen av lagtexten.

I mom. 2 står, att förordningen icke äger avseende å brännved, som framställt av grenar, toppar, rötter, stubbar eller avfall. Jag vet icke hur det är här uppe i landet, men i hela södra Sverige äro förhållandena litet olika, till stor del beroende på exempel från Danmark, dock icke det som herr Jönsson i Boa nämnde, utan ett annat. I södra Sverige sälja vi ofta på bränsleauktionerna veden upplagd i »bunkar». Det är då icke fråga om grenar eller sådant utan om hela träd upplagda i bunkar. Ibland äro kanske träden avkapade på ett eller ett par ställen, men naturligtvis icke i några särskilt bestämda dimensioner vad längden beträffar. Denna ved säljes billigare och är avsedd för lantbefolkningen, som själv vill hugga upp sin ved och icke vill underkasta sig de öyra kostnader, som falla på famnveden. Hädanefter blir det förbjudet att sälja bränsle i sådana bunkar, såvida icke sådant bränsle skall mätas upp i hela och fjärdedels meter, vilket i så fall bliver en onödig kostnad. Detta är givetvis en lucka i förordningen, som måste bort innan förordningen träder i kraft.

Så ha vi tillämpningen av § 6. Läser man i Kungl. Maj:ts motivering, så finner man, att § 6 avser annat virke än brännved. Denna paragraf gäller alltså icke brännved i egentlig bemärkelse, utan annat virke i löst mått, och då har Kungl. Maj:t i främsta rummet tänkt på massaved samt ansett lämpligt, att

förordningen även skall gälla för dylikt virke, vilket, såsom torde vara bekant, användes för inhemsk förbrukning vid tillverkning av pappersmassa. Denna massaved brukar huggas upp i alla möjliga dimensioner, både i svenska, danska och engelska tum och även i meter. Att här en enhet skulle komma till stånd tycker jag för min del också är riktigt, helst som inga olägenheter härigenom uppkomma för förbrukarna. Paragrafen avser också propsen, vilken såsom herrarna veta, däremot måste upphuggas i engelska fot och tum för att kunna säljas på den utländska marknaden. Kungl. Maj:t har menat, att om det exempelvis finnes sådan props upphuggen, och denna icke kan avsättas för avsett ändamål, så skall det icke vara något hinder, därest nu virket upphuggits huvudsakligen för export, att sälja det som brännved även om det ej håller stadgade mått i meter. Kungl. Maj:t har tydligen avsett, att det kan säljas som långved, dock att för hushållsändamål virket skall sågas upp till småved. Däremot är intet att erinra, och jag förmodar, att i denna Kungl. Maj:ts motivering även kan inrymmas den av herr Jönsson i Boa omnämnda danska veden, som också hugges huvudsakligen för export. Det händer emellertid ibland, att enskilda poster av densamma komma ut i marknaden, vars dimensioner för övrigt ur upphuggnings-synpunkt är synnerligen förträfflig. Bokved t. ex. blir, om den hugges i meterlång ved, alltför tung, även sex kvarters ved blir för tung. Därför har man gått med på den danska alnen, varigenom man får en lätthanterligare ved. Även härutinnan borde lagen kräva ett förtydligande, så att även den danska famnen upphuggen för export inrymdes bland massaved och props. Sker detta, tror jag inga betänkligheter skola framkomma från skogsägarhåll, åtminstone icke i de södra delarna i Sverige. När man emellertid ser, hur utskottet har uppfattat § 6 och läser dess motivering, måste man bli högst förvirrad. Utskottet anför att »enligt författningsförslaget skola de däri innehållna bestämmelserna i viss utsträckning bliva gällande jämväl ifråga om försäljning av annat virke än brännved, dock icke där virket upphuggits huvudsakligen för förbrukning utom riket». Men sedan säger utskottet att »förslaget i denna del» är föranlett väsentligen därav, att även dylikt virke stundom säljes till bränsle, varför förslagets syfte ej skulle fullt uppnås, om på denna väg bränsle av andra än lagstadgade mått skulle kunna inkomma i marknaden». Där säger utskottet således rent ut, att jag props och vill sälja den som bränsle, då måste jag säga om den till meterved även om jag vill sälja densamma som långved. Nu är det möjligt, att ett missförstånd från utskottets sida föreligger, men det är svårt att tänka sig, att utskottet härvidlag skulle misstolka författningen, utan utskottet har väl menat vad det har sagt. — Inom parentes vill jag säga, att jag tycker nästan, utan att göra någon anmärkning, att det kanske varit lämpligt, om jordbruksutskottet fått ha ett litet ord med vid behandlingen av denna fråga.

Med dessa ord, herr talman, har jag endast velat säga, att själva ordalydelsen av förordningen kan föranleda till vissa svårigheter vid tolkningen av densamma. Vore jag övertygad om, att Kungl. Maj:t hade befogenhet att efter dessa erinringar vidtaga de så att säga mera formella förändringar i förordningens text och eventuellt även i det tillägg, som skall utfärdas beträffande tillämpningen av den nu ifrågavarande förordningen, då skulle jag kunna avstå från att göra något yrkande, men då jag icke är övertygad därom, måste jag, jämväl på grund av de skäl herr Jönsson i Boa anført, komma till ett avslagsyrkande. Nu är detta avslagsyrkande icke så förskräckligt farligt, ty förordningen avses träda i kraft först 1927, och även om det skulle dröja till 1928 så betyder det mindre. Då förslaget var före i första kammaren, gjordes där också en hel del vägande invändningar, och det kom till votering, varvid dock utskottets förslag segrade.

Jag har velat meddela detta, då jag som sagt icke är förvissad om, att dessa

*Om
förordning
angående
handel
med brännved
m. m.
(Forts.)*

Om
förordning
angående
handel
med brännved
m. m.
(Forts.)

erinringar, som visserligen mera äro av formell natur, men dock kräva ett förtydligande, skola vinna beaktande, och jag får därför, herr talman, yrka avslag på föreliggande författningsförslag.

Herr **Holmström** i Stockholm: Herr talman! Jag tror det är få områden, där en lagstiftning och ett reglerande av de förhållanden, som nu äro rådande, äro i så hög grad av behovet påkallade som just när det gäller försäljningen av ved. Då man här anført en del skäl mot utskottets förslag, förefaller det mig dock, som om dessa invändningar egentligen härröra från missnöje hos en del folk, som icke får förfoga över sin egendom lika fritt som förut och som nu måhända får en smula besvär till följd av denna förordning. Skall man få någon ordning och reda på detta område, är det dock nödvändigt att vidtaga åtgärder på sätt utskottet föreslagit. Det är icke en dag för tidigt, att vi nu komma in i ordnade förhållanden på detta område. Något hinder för export av ved föreligger icke, och det är icke någon omöjlighet att få en överenskommelse med köpare även av sådan ved, som varit avsedd för export och som således är av andra dimensioner än de lagstadgade. Den svårigheten kan man ju, om man så önskar, undgå genom en särskild överenskommelse som bevis på köparens önskan. Det har också från skogsägarhåll åtminstone norrifrån uttalats, att ordning och reda på detta område ernås bäst genom Kungl. Maj:ts förslag, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Osberg**: Herr talman! Det var med förvåning jag konstaterade, att ett avslagsyrkande framställdes från lantmannahåll i föreliggande ärende. Jag har i flera år haft tanke på att framföra spörsmålet motionsvis för att få ordning och reda i dessa förhållanden.

Jag tänker nu närmast på vedhandlare, som sälja ved i skärgården. De resa omkring och köpa ved av skogsägarna, vanligtvis i storfamn, men vid hemkomsten stapla de upp denna ved i mindre famnar. De köpa famnar i storleken 4×3 alnar, men sedan stapla de upp den i famnar, som mäta endast 3 alnar i fyrkant. Köparen blir missledd, ty säljaren säger att han får giva så och så mycket för famnen och har så liten avance, men i själva verket skär han bort en fjärdedel av famnens längd och tager i många fall mera betalt än han skulle göra.

Det måste vara rimligt begärt, när vi ha metersystemet infört över snart sagt hela den civiliserade världen, att man håller sig till detta mått och icke håller fast vid de gamla måtten. I synnerhet i detta fall, när det gäller ved, tycker jag det är utomordentligt bra, om man nu en gång ville gå in för metermått. Under bränslekommissionens dagar var kubikmetern det enda mått, som förekom, och jag trodde icke, att folk skulle vilja återgå till de gamla måtten, utan hellre hålla sig till de nya. Blir detta förslag bifallet, så veta både säljare och köpare vad de sälja och köpa, och man slipper ifrån alla dessa konstlade mått, som nu förekomma. Det är icke nog med, att vi ha storfamn och liten famn, utan vi ha också 6-kvarters ved och 5-kvarters ved och t. o. m. alnved. Det är omöjligt för köpare, som äro mindre bevandrade på området, att veta, vilken mängd de få. Det är en enkel sak för säljare, som icke äro ärliga i handel ochandel att lura folk på detta sätt.

Jag ber alltså, herr talman, att på det livligaste få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet **Beskow**: Herr talman, mina herrar! Det pågår ju sedan åtskilliga år tillbaka en utredning angående möjligheten, att åstadkomma förbättrade förhållanden på det lagstiftningsområde,

som gäller mått, mål och vikt. Jag hade ursprungligen hoppats att kunna framlägga ett mera vittgående förslag än det föreliggande för riksdagen, men när jag undersökte saken närmare, fann jag, att beträffande det stora flertalet förslag till förändring av enheterna för mått, vikt och andra enheter var utredningen i åtskilliga avseenden ofullständig, och det förelåg även andra anledningar att icke nu taga upp frågan i hela dess vidd. Jag fann emellertid en punkt, där jag ansåg det vara självklart, att man borde gå fram med en proposition, och det var i fråga om mätten på ved. Där såg jag en verkligt betydande praktisk uppgift, som jag ansåg nödvändigt att så fort som möjligt få löst.

Nu har man ju på en del håll haft förhoppningar om att kunna komma fram till en bättre ordning utan lagstiftningsåtgärder, men det torde icke vara någon anledning att lita till den saken, ty förhållandena äro fortfarande precis lika antediluvianska på detta område, som de voro för tio, tjugu år sedan. Vi ha fortfarande, när det gäller famnar, 35 å 40 olika slag ute i landet. Detta är ju fullständigt meningslöst, och var och en kan ju förstå, vilken oreda som måste uppkomma på vedhandelns område enbart av den anledningen.

Vad småveden beträffar säljes den ju i allmänhet i säck, men vad en säck innehåller, ja, det vet möjligen producenten, sannolikt icke heller han, men i varje fall icke konsumenten. Säckens innehåll kan variera i fast massa alldeles oerhört, vilket särskilt framgått av de undersökningar, som ingenjörsvetenskapsakademien har gjort. Behovet av en lagstiftning synes mig, även när det gäller småved, vara alldeles bestämt påvisat.

Nu har emellertid framhållits, att det kan uppstå vissa olägenheter av förslaget, och det är ju klart att dylika kunna uppstå. När man inför så pass stränga bestämmelser som dessa, vilka skola omfatta hela landet, kan det ju hända, att det för någon landsända eller för vissa enskilda kan uppstå olägenheter. Jag erkänner, att för dem, som äro vana att exportera ved till Danmark från Sydsverige kan det bli någon svårighet genom denna förordning, men jag tror icke faran är så stor och detta framför allt därför, att jag är övertygad om, att man även i Danmark skall komma till en bättre ordning beträffande mätten å ved. Där har redan suttit en kommission, som avgivit sitt utlåtande, och såvitt jag vet är det även där meningen att införa vedmått efter metersystemet.

I det avseendet vill jag också tillägga, att hela vår export av ved till Danmark uppgick år 1922 till 28,000 kubikmeter med ett värde av 290,000 kronor. Det är ju en ofantligt liten kvantitet, när man tänker på vad som förbrukats av brännved i Sveriges land. Här gäller det många miljoner kubikmeter till många miljoner kronors värde.

Nu har av herr Hermelin framförts ett par anmärkningar, som jag skall be att få bemöta. Den första anmärkningen gäller definitionen på brännved. Brännved är ett ord, som den ärade talaren egentligen icke känner till, och därför skulle han vilja föredraga ordet långved och sätta detta i motsats till småved. Jag vill nämna, att med ordet brännved ha vi syftat att få fram det generella, som omfattar såväl långved eller kastved som småved. För att få fram en klar formulering måste man använda ett generellt uttryck. Jag tror nog, att långved skulle passa mycket bra i Halland, men däremot icke alls i Bergslagen, där man snarare använder ordet kastved. Den anmärkningen kan jag icke tillmäta särskilt stor betydelse.

Vidare framhöll herr Hermelin, att det skulle vara en viss risk för att man icke skulle kunna sälja den ved, som en gång varit upphuggen till props, för bränsleändamål. Jo, det kan man visst. Jag kan icke läsa § 6 annat än så, att det enda, som är förbjudet, det är att såga ned prosen till småved och sälja den som sådan i andra dimensioner än 250 mm. Det är det enda, som är förbjudet. Om herrarna studera frågan närmare på sidan 20 i propositionen, torde den saken vara i motiveringen mycket klart uttryckt. Där står: »Det kan då visser-

*Om
förordning
angående
handel
med brännved
m. m.
(Forts.)*

Om
förordning
angående
handel
med brännved
m. m.
(Forts.)

ligen ej synas lämpligt att lägga hinder i vägen för dylikt bruk genom att förbjuda virkets försäljning inom landet såsom kastved i de längder, vari virket upphuggits, eller i jämna delar därav. Jag erinrar om att i varje fall bestämmelsen om skyldighet att sälja efter kubikmeter gäller även för det här avsedda fallet. Men då dylikt virke säljes sågat och hugget, i sådant skick att det är färdigt till förbrukning såsom bränsle för hushållsändamål, lärer det utan obillighet kunna fordras, att bestämmelsen om $\frac{1}{4}$ -meterslängder iakttages.» Alltså det enda, som är förbjudet, när man vill försälja props som hushållsved, är att sälja veden som *småved* i andra längder än 250 mm. Det är emellertid icke förbjudit att exempelvis såga propsen mitt itu. Vill man däremot såga propsen till småved skall den sägas till en längd av 250 mm. Vad betyder det? Propsen har ju i allmänhet en längd av 180 cm. Sågar man den i 7 delar, får man över en stump på 5 cm. alltså 2 tum. Om man vill kan man använda denna stump som avfall. Vill man vara mera flott, kan man låta de sju vedträna bliva litet dryga i måtten, men dock sälja veden som 250 mm:s.

Nu säger herr Hermelin, att utskottet på denna punkt använder en formulering, som kan föra med sig, att det hela icke blir så klart framställt som i Kungl. Maj:ts proposition. Utskottet säger, »att Kungl. Maj:ts förslag i denna del väsentligen är föranlett därav, att även dylikt virke stundom säljes till bränsle, varför förslaget syfte ej skulle fullt uppnås, om på denna väg bränsle av andra än lagstadgade mått skulle kunna inkomma i marknaden».

Ja, här använder utskottet ordet »bränsle», men naturligtvis måste man i det ordet inlägga betydelsen »småved». Tolkar man ordet »bränsle» i utskottets betänkande på detta sätt, kan jag inte se, att en sådan tolkning skär sig mot vad Kungl. Maj:t i den punkten föreslår. Det är min övertygelse, att det här icke skall komma att uppstå några olägenheter.

Till slut vill jag anföra, att det är sällan som ett förslag — ursprungligen är det föreliggande uppgjort av skogstaxeringssakkunniga — vunnit en så enhällig anslutning som detta. Förslaget har blivit tillstyrkt av mynt- och justeringsverket, kommerskollegium, domänstyrelsen, ingenjörsvetenskapsakademien, även Sveriges skogsägareförbund har tillstyrkt detsamma, dock med den reservation, som herr Hermelin har anført, nämligen att man hoppas kunna komma fram på andra vägar än lagstiftningens väg, något som emellertid enligt min åsikt är omöjligt. Vidare är förslaget tillstyrkt av styrelsen för Svenska skogsvårdsföreningen och i övrigt av ett stort antal vedhandlareorganisationer, vad de senaste beträffar, måste ju erkännas, att en och annan av dessa organisationer har uttalat betänkligheter mot förslaget, dock icke av principiell innebörd eller av den natur, att man på den grunden bör förkasta detta förslag. Jag tror, att om detta förslag blir antaget så komma vi att få ordning och reda på ett område, där ordning och reda hittills helt saknats. Jag är övertygad om, att när bestämmelserna äro införda komma vi att lika litet få obehag av dem som av tillämpningen av metersystemet i övrigt, och att vi lika litet skola vilja gå tillbaka till vad som förut varit gällande på detta område, som vi nu vilja återgå till de gamla längdmåtten, t. ex. verkstum, decimaltum och engelska tum. Det är min bestämda övertygelse.

Herr Corneliussen: Herr talman, mina damer och herrar! Jag begärde egentligen ordet endast för att uttala, att jag ej kan dela den uppfattning, som här har framförts av herr Osberg. Förhållandena härutinnan äro ju olika i olika delar av landet. Vi bohuslänningar, som äro nödgade att taga vårt bränsle från Norge, ha ingen som helst möjlighet att där kunna göra anspråk på att få ved efter särskilda mått, utan vi få allt köpa veden efter de mått, som normmännen begagna sig av. Jag tror inte, att vårt folk är så långt efter, att det föreligger någon svårighet vid uträknandet av prisnivån, vare sig veden nu är mått

i alnar eller efter femkvart eller sexkvarts mått. Vad som emellertid är betänkligare för oss, är, att det många gånger faktiskt icke finnes svensk ved att erhålla, utan att vi måste gå till Norge för att få våra vedbehov tillfredsställda. Skulle det bli så, att man genom lagstiftningsåtgärder här i landet skulle hindra oss att köpa ved efter de mått, som nu användas i Norge, tycker jag, det vore synnerligen beklagligt.

*Om
förordning
angående
handel
med brännved
m. m.
(Forts.)*

Jag har icke så noga läst igenom detta utlåtande, men jag har i alla fall kommit till den uppfattningen, att det här är fråga om bestämda mått med avseende å längden av veden, men att det kan träffas överenskommelser mellan köpare och säljare om begagnandet av andra mått. Jag är emellertid mycket tveksam om, huruvida icke detta egentligen skulle kunna leda därtill, att vi komma i en mycket svår ställning om lagen i sin helhet skulle få den skärpa, som här tyckes vara meningen. Jag kan därför för närvarande icke vara med om denna lagstiftning, och därför ber jag, herr talman, att få yrka avslag å föreliggande förslag.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Jag skulle i fråga om nu använda vedmått kunna säga att »de äro legio förty de äro många». Det är en känd sak att intet område finnes där man rör sig med en så ofantlig mängd olika mått, och där en så fullkomlig villervalla råder, som i fråga om måtten på ved. För min del tycker jag, att man, med bortseende från rent lokala synpunkter, borde bifalla det föreliggande lagförslaget, då man genom detsamma kan få ordning och reda och möjlighet till att undanröja mycket trassel och stora förluster. Det förhåller sig ju så, att denna lag icke skulle komma att träda i kraft genast utan först i juli 1927. Man hinner sålunda inrätta sig efter de nya förhållandena. Veden ligger ju icke på lager mer än högst ett par år, och innan lagen träder i kraft, har man ju kunnat hugga ved efter de nya måtten, så att jag tror icke, att svårigheterna med övergången bli så stora. Jag vill till den siste ärade talaren säga, att jag förmodar att norrmännen, om de sälja ved till Bohuslän, väl även få reda på denna lag, och helt säkert komma de då att hugga ved i sådana mått, att bohuslänningarna fortfarande kunna köpa ved därifrån.

En sak, som litet var, som syssla med ved och vedhandel, har kunnat finna, är att det är otroligt lätt att begå misstag och falla offer för bedrägerier just därför att det icke finnes något lagligen bestämt vedmått. Det behöves icke vara det drastiska fallet, där en person i bedrägligt syfte skriver kubikfamn i stället för meterfamn d. v. s. säljaren får leverera det dubbla måttet. Man kan måhända tycka att man rör sig med småsaker, när man sysslar med olika längder beträffande veden. I många fall kan det dock inträffa, och inträffar, att en köpare på grund av de olika mått och vedlängder, som brukas, får betala för mycket för sin ved. När det nu finnes möjlighet att genom detta förslag få enhetliga vedmått, tycker jag, att man skall bifalla detsamma och därför, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

I detta yttrande instämde herr *Eriksson* i Grängesberg.

Herr Hermelin: Herr talman! Endast några ord till replik! Herr Holmström yttrade, att man är tvungen att ordna vedhandeln genom att fastställa bestämda mått för veden, och det är även min uppfattning. Jag vågar emellertid icke, såsom herr Holmström, gå så långt, att jag vill uppmäna skogsägarna att bliva, så att säga, lagbrytare, därigenom att de skulle träffa överenskommelser med köparen om andra vedmått. Det är nämligen förbjudet i lagen. Det är endast köparen, som kan träffa överenskommelse i detta fall, icke avverkaren, och därför kan jag icke följa hans råd.

Om
förordning
angående
handel
med brännved
m. m.
(Forts.)

Herr finansministern nämnde att våra förordningar om mått, mål och vikt äro föremål för utredningar i syfte att få dem ändrade, och det är fullkomligt riktigt. Han ansåg emellertid, att han redan nu borde ingripa på denna punkt. I själva verket träffar emellertid den här föreslagna reformen endast en liten del av det område, som det här är fråga om. Vid skogsavverkningar apteras ju träd för tillfredsställande av även andra behov än bränslebehovet såsom t. ex. för erhållande av timmer och dylikt, och där använder man allmänt ännu sådana mått som fot och tum. För min del anser jag, att det hade varit lyckligare, att när en reform skall göras på detta område, den då samtidigt utsträcker över hela området, ehuru jag nu tror, att det skall gå mycket långt innan vi komma att såga upp timret i meter och centimeter i stället för de använda måtten. Emellertid få vi väl nu gå med en meterstock och en tumstock i skogen, en i vardera handen, när vi skola sortera vårt virke, vilket naturligtvis låter sig göra!

Emellertid finner jag, att såväl förklaringen, som herr finansministern här har givit, och motiveringen som finnes för förslaget i statsrådsprotokollet är alldeles utomordentlig. Om den, som skrivit lagen eller förordningen, i det stycket i allo hade kunnat följa herr statsrådet och således verkligen skrivit lagtexten så som motiveringen avsåg, att den skulle gestalta sig, hade naturligtvis inga anmärkningar, åtminstone icke av formell art, kunnat riktas mot densamma.

Jag hoppas emellertid, att, om förordningen kommer att bliva antagen av även andra kammaren, herr finansministern då låter den utmärkta motiveringen i statsrådsprotokollet som också den förklaring, som han här givit i kammaren, förläna så att säga levande kraft åt förslaget! Ty den, som första gången läser förslaget, förstår sannerligen icke, att det i allo skall tillämpas i sådan riktning, som herr finansministern här gjort gällande.

Herr Holmström i Stockholm: Herr talman! Till svar på friherre Hermelins anförande vill jag säga, att jag ingalunda med mitt anförande avsett, att säljaren skall pressa köparen på något sätt med avseende på levererandet av ved i vissa längder, något som ju är förbjudet i lagen, utan jag utgick ifrån den förutsättningen, att säljarna i allmänhet äro tillräckligt diplomatiska när det gäller att öppna möjligheter för överenskommelse med köparen, och jag tror, att friherre Hermelin i likhet med säljare i övrigt är tillräckligt fiffig att icke råka ut för en sådan eventualitet som att bli lagbrytare.

Herr Hamilton: Herr talman! Ja, det nuvarande tillståndet på detta område är sådant, att det förefaller mig fullständigt nödvändigt att här införa nya bestämmelser. Lagförslaget har icke tillkommit en dag för tidigt. Det är ju möjligt, att de nya bestämmelserna kunna bereda svårigheter för vissa skogsägare, men dessa svårigheter skola säkerligen med lätthet kunna övervinnas före år 1927. Jag tror icke, att man behöver spilla många ord på denna fråga, som ju har varit föremål för prövning förut av riksdagen. Även från skogsägarehåll har man ju uttalat önskemål om att få en reform härutinnan genomförd. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å såväl berörda hemställan som Kungl. Maj:ts proposition i ämnet; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 7.

Vid härpå skedd föredragning av andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående tillsättande av en speciell yrkesinspektör för gruvindustrin m. m. biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag ur protokollet delgivas första kammaren.

§ 8.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget konstitutionsutskottets utlåtande, nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 199 angående godkännande av ett mellan Sverige och de Socialistiska Sovjetrepublikernas Union avslutet handelsavtal.

*Ang. ett
mellan Sverige
och Ryssland
avslutat
handelsavtal.*

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarna hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 199, däri Kungl. Maj:t, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollen över handelsärenden och över utrikesdepartementsärenden för den 15 mars 1924 samt över handelsärenden för den 19 i samma månad ävensom med överlämnande av ett förstnämnda dag, under förbehåll av riksdagens godkännande, mellan Sverige och de Socialistiska Sovjetrepublikernas Union avslutet handelsavtal, som bildade ett oskiljaktigt helt, i vars bestämmelser någon förändring icke kunde äga rum, äskat riksdagens godkännande av berörda avtal.

Avtalet var enligt i propositionen intagen svensk översättning av följande lydelse

Handelsavtal mellan Sverige och De Socialistiska Sovjetrepublikernas Union.

Kungl. Svenska Regeringen och Regeringen för de Socialistiska Sovjetrepublikernas Union — i det följande kallad Unionens regering — vilka båda äro besjälade av önskan att vidmakthålla och utveckla de kommersiella förbindelserna mellan sina länder, hava beslutat att träffa följande handelsavtal.

Artikel I.

Båda parterna överenskomma att på allt sätt underlätta handeln mellan de två länderna. Denna handel skall äga rum i överensstämmelse med i vardera landet gällande lagstiftning. Handeln mellan de två länderna skall icke vara underkastad andra restriktioner eller andra eller högre avgifter än dem, som gälla för handeln med vilket som helst annat land.

Artikel II.

1. För att befrämja de kommersiella förbindelserna mellan de båda länderna förpliktar sig vardera parten att, i enlighet med i respektive land gällande bestämmelser angående tillträde för utlänningar och under iakttagande av full reciprocitet, bevilja tillträde till sitt område för den andra partens medborgare i och för utövande av handels- och näringsverksamhet ävensom för andra berättigade ändamål.

2. Medborgare och sammanslutningar (juridiska personer), tillhörande den ena parten, vilka erhållit tillträde till den andra partens område för att därstädes bedriva handel etc., skola äga rätt att ingå i alla slags transaktioner av kommersiell, kredit- och finansiell natur i samband med handel enligt detta av-

Ang. ett
mellan Sverige
och Ryssland
avslutat }
handelsavtal.
(Forts.)

tal och i överensstämmelse med landets lagar. De skola åtnjuta samma skydd till person och egendom som medborgare eller sammanslutningar från varje annat land.

De skola vidare komma i åtnjutande av alla rättigheter, förmåner och lättnader, som tillerkänts eller kunna komma att tillerkännas medborgare eller sammanslutningar från vilket som helst annat land, däri inbegripen rätten att konkurrera om koncessioner o. d., rätten att, i överensstämmelse med detta avtal och gällande lagstiftning, införa egendom, avsedd för personligt bruk, och rätten att återutföra varor, som ännu befinna sig i tullens förvar.

De skola icke vara underkastade andra eller högre skatter, avgifter eller pålagor av något slag än dem, som gälla för medborgare eller sammanslutningar från vilket som helst annat land.

3. Medborgare och sammanslutningar från vardera landet skola hava rätt, under iakttagande av gällande lagstiftning, att uppträda såsom kärke eller svarande inför det andra landets domstolar och att hänvända sig till dess myndigheter.

4. Medborgare från det ena landet skola inom det andra landet vara fritagna från all slags tvångstjänst, vare sig civil, militär, till sjöss eller av annan art, ävensom från alla i stället härför utgående pålagor, vare sig i penningar eller in natura.

5. Penningmedel, varor, fartyg, fast eller lös egendom, tillhörande medborgare i det ena landet och lagligen införda till eller förvärvade i det andra landet, skola icke därstädes vara underkastade — från regeringens eller någon lokal myndighets sida — vare sig konfiskation eller rekvisition utan full ersättning och annorledes än i överensstämmelse med landets lagar, vilka, vad Unionen angår, skola utgöras av artiklarna 69 och 70 i civillagen (offentliggjorda i *Isvestia VZIK* nr 256—1922) och de bihang härtill, som för närvarande äro i kraft.

6. Svenska regeringen respektive Unionens regering skall icke vägra visum för genomresa för medborgare, tillhörande den andra parten, vilka genom Sverige eller Unionens område begiva sig till andra länder, dock med iakttagande av vad angående utlänningars genomresa är eller kan bliva stadgat.

Artikel III.

Twister, uppkomna på grund av kontrakt mellan det ena landet eller dess medborgare och sammanslutningar och det andra landet eller dess medborgare och sammanslutningar, skola, med iakttagande av den internationella rättens principer, underställas behörig domstol i ettdera landet, såvida icke genom innehållet i kontraktet eller särskild överenskommelse gives anvisning på annat förfarande.

Artikel IV.

1. Svenska handelsfartyg och handelsfartyg från Unionen såväl som sådana fartygs last skola i Unionens respektive Sveriges hamnar i alla avseenden åtnjuta samma behandling, lättnader, förmåner och skydd som fartyg från varje annat land och deras last. Denna bestämmelse har avseende på alla lättnader i fråga om kol och vatten, kaj- och ankarplats, torrdoockar, kranar, varumagasin, reparationer och lotsning och över huvud alla tjänster, hjälpmedel och lokaler, vilka stå i samband med sjöfarten. Rätten till kustfart är dock undantagen.

Den behandling, det skydd och de förmåner, som tillerkännas befäl, besättning och passagerare på sådana fartyg, skola i intet avseende vara mindre gynnsamma än den behandling, det skydd och de förmåner, som tillerkännas medborgare från vilket som helst annat land.

2. Avgifter av varje slag och benämning, vilka i det ena landets hamnar påläggas fartyg, tillhörande den andra parten eller dess medborgare, eller sådana

fartygs last, skola icke överstiga de motsvarande avgifter, som påläggas fartyg från vilket som helst annat land eller deras last.

3. Registreringscertifikat och andra handlingar av liknande slag, vilka utfärdats av det ena landets behöriga myndigheter, skola av det andra landets myndigheter erkännas såsom bevis angående fartygs nationalitet.

Mätbrev, som utfärdats av den ena parten, skall erkännas såsom giltigt av den andra parten i enlighet med särskilt avtal mellan de två länderna, vilket skall slutas snarast möjligt.

I avvaktan på avslutandet av ett sådant avtal förplikta sig båda parterna att, så länge detta handelsavtal är i kraft, erkänna den fortsatta giltigheten av deklarationen mellan Sverige och Ryssland den 27 (14) juni 1907 angående ömsesidigt erkännande av mätbrev.

*Ang. ett
mellan Sverige
och Ryssland
avslutat
handelsavtal.
(Forts.)*

Artikel V.

Fri transitering av varor från och till det andra landet skall vara tillåten i överensstämmelse med gällande bestämmelser i respektive land och under iakttagande av full reciprocitet. Ingendera parten skall dock på grund av denna bestämmelse kunna göra anspråk på att komma i åtnjutande av sådana speciella transiteringsförmåner, vilka av den andra parten medgivits något tredje land.

Artikel VI.

Vardera parten förpliktar sig att på begäran efter bästa förmåga bistå den andra partens officiella representanter med anskaffande av nödiga bostads- och arbetslokaler.

Artikel VII.

Båda parterna överenskomma att — omedelbart efter detta avtals ikraftträdande — återupptaga regelbundna post- och telegrafförbindelser mellan de båda länderna i överensstämmelse med de villkor, som kunna bliva fastställda genom överenskommelse mellan de båda ländernas post- och telegrafförvaltningar.

Artikel VIII.

Från rysk sida skall icke på grund av bestämmelserna i detta avtal anspråk kunna göras på förmån, som svenska regeringen medgivit eller kan komma att medgiva Danmark eller Norge eller båda dessa länder, så länge icke samma förmån medgivits ytterligare något land.

Icke heller skall från svensk sida anspråk kunna göras på någon förmån, som Unionens regering medgivit eller kan komma att medgiva de stater, som gränsa till Unionens område i Asien, så länge icke samma förmån medgivits ytterligare något land.

Slutligen skall ingendera parten kunna (med stöd av artiklarna I, II mom. 2, andra stycket och IV mom. 2) göra anspråk på rättigheter, förmåner eller lättnader, som den andra parten medgivit eller kan komma att medgiva uteslutande de länder, vilka erkänt Unionens regering de jure före den 15 februari 1924.

Artikel IX.

Om endera parten skulle önska frånträda avtalet, skall tillkännagivande härom ske sex månader i förväg. I det fall att detta avtal upphör att gälla — vare sig på grund av uppsägning eller ömsesidig överenskommelse — skola medborgare från vardera landet äga kvarstanna i det land, där de varit bosatta, under den tid, som är nödvändig för det fullständiga avvecklandet av handelstransaktionerna samt för avyttrande eller utförsel av sådana varor, som tillhöra medborgare eller sammanslutningar från deras eget land och som införts eller förvärvats i enlighet med detta avtal.

Ang. ett
mellan Sverige
och Ryssland
avslutat
handelsavtal.
(Forts.)

Denna frist för affärers avvecklande må dock icke överstiga sex månader, räknat från avtalets upphörande.

Artikel X.

Detta avtal skall ratificeras av Hans Maj:t Konungen av Sverige, under förutsättning av riksdagens bifall, och av Unionens centrala exekutiva kommitté.

Ratifikationshandlingarna till avtalet skola utväxlas i Stockholm inom åtta veckor från dagen för undertecknandet, och avtalet skall träda i kraft den dag, ratifikationshandlingarna utväxlas.

Upprättat i tvenne exemplar i Stockholm den 15 mars 1924.

Eliel Löfgren.
(L. S.)

Val. Ossinsky.
(L. S.)

I propositionen hade jämväl upplysts, dels att jämlikt av Kungl. Maj:t den 15 mars 1924 givet bemyndigande ministern för utrikesärendena bragt till ryska vederbörandes kännedom, att Kungl. Maj:t erkände regeringen för de Socialistiska Sovjetrepublikernas Union, dels att en deklaration mellan Sverige och Unionen angående ömsesidiga rättsanspråk blivit undertecknad. Deklarationen, vilken icke förelagts riksdagen till godkännande, var i svensk översättning av följande lydelse:

Deklaration angående ömsesidiga rättsanspråk.

Kungl. Svenska Regeringen och Regeringen för de Socialistiska Sovjetrepublikernas Union förklara, att vardera parten vidhåller alla sina egna och sina medborgares (fysiska och juridiska personers) rättsanspråk gentemot den andra parten i fråga om egendom eller rättigheter eller i fråga om vardera partens nuvarande eller föregående regeringars förpliktelser. Varken Kungl. Svenska Regeringen eller Regeringen för de Socialistiska Sovjetrepublikernas Union avstår från något sitt anspråk på erhållande av ersättning eller restitution av egendom. Sagda anspråk skola icke — under i övrigt fullt lika förhållanden — underkastas en mindre gynnsam behandling än motsvarande anspråk från vilken som helst tredje stat eller dess medborgare.

Undertecknad utan förbehåll för ratifikation. Stockholm den mars 1924.

Utskottet hemställde, att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herr *Thulin* i fråga om motiveringen;

av herr *Reuterskiöld*; och

av herr *Engberg*, med vilken herrar *Fast* och *Borg* instämt.

Herrar *Reuterskiöld* och *Engberg* hade uti sina reservationer, med biträdande av utskottets hemställan, framlagt särskilda förslag till avfattning av utskottets yttrande.

Efter föredragning av utskottets hemställan, anförde:

Herr **Kilbom**: Herr talman! Mina damer och herrar. Det har tidigare gjorts gällande från skilda håll, att de, som hävdade den uppfattningen, att den svenska regeringen långt tidigare borde ha slutit ett avtal med Sovjet-Ryssland åtföljt av ett de jure-erkännande, på ett eller annat sätt skulle ha gått Sovjet-Rysslands ärenden och förfäktat dess intressen. Jag tror, att om

så skulle varit fallet, så visar det sig nog nu i varje fall, att vi också ha företrätt svenska intressen. Jag är nämligen övertygad om, att ingen i denna kammare, i varje fall ingen, som har studerat acta och gjort det utan förutfattad mening, hyser någon annan uppfattning än den, att den största otjänst, som man kunnat göra de svenska intressena, har varit att skjuta på frågans avgörande så länge, som härvidlag har skett. Under den debatt, som vi sist hade i kammaren i denna fråga, gavs från regeringens sida en del försäkringar, som, ställda i belysning mot de uppgifter, som ha framkommit dels i utskottets betänkande, dels och framför allt i herr Engbergs reservation, måste vara ägnade att framkalla några frågor till regeringen. Den första frågan skulle då vara, huruvida icke regeringen eller i varje fall dess närmaste ansvariga borde, sedan sanningen kommit i dagen, anse situationen vara sådan, att regeringen bör avgå. Man kan icke, synes det mig, i varje fall icke från det håll, där man har sina tvivelsmål angående den borgerliga parlamentarismen, anse det vara riktigt, att ledamöter av regeringen här i kammaren lämna uppgifter, vilka icke ha något som helst samband med sanningen.

Med dessa inledande anmärkningar skall jag be att få säga några ord om en del detaljer i frågan. Jag vill då för min del med tillfredsställelse konstatera, att ett av mig tidigare fällt yttrande — det fälldes för övrigt i remissdebatten innevarande år — om Sovjet-Rysslands beredvillighet och redobogenhet att sluta ett handelsavtal med Sverige av samma natur, som tidigare hade slutits med t. ex. Norge och Danmark, visat sig vara fullständigt riktigt och att den svenska regeringen uppenbarligen under långa tider har saboterat — något som jag också tidigare har tillåtit mig påstå — icke enbart förhandlingarna med Sovjet-Ryssland utan också t. o. m. tanken på ett avtal. Om man uppmärksammar den tidsutdräkt, som härvidlag onödigtvis har ägt rum, så stärkes detta intryck. Det sades visserligen av herr Edén vid debatten 1922, att man hoppades att »förbindelserna mellan Sverige och Ryssland skulle komma att fortgå under den korta tid», accentuerade herr Edén, »som kan återstå tills ställningen så klarnat, att man har en utgångspunkt för nya förhandlingar». Herr Edén sade vidare, att »det är ett uppskov, en kort frist, som utskottet tänkt på». Jag skulle nu vilja till herr Edén ställa den frågan: anser herr Edén att tiden mellan 1922 och tills dato har varit en kort frist, motiverad av det läge, i vilket frågan har befunnit sig? Påtagligen är det, som sagt, riktigt, att regeringen saboterat förhandlingarna, och att den saboterat tanken på ett avtal. I herr Engbergs reservation upplyses närmare, huru den Brantingska regeringen hade funnit en väg för att söka ordna förbindelserna, så att man skulle ha mark till vidare marsch framåt vad beträffar reglerandet av vårt förhållande till Ryssland. En av de första åtgärder, för att inte säga den första, som den sittande regeringens dåvarande utrikesminister vidtog, då Sovjet-Rysslands förhandlare kom hit — samma person, som nu lyckats föra förhandlingarna till ett för Ryssland i varje fall gott slut — var att meddela honom, att herr Trygger och hans regering icke på något sätt ville vara med om den av den Brantingska regeringen framskapade plattformen för ordentliga förhandlingar angående ett slutligt reglerande av våra förbindelser med Ryssland. Vad gjorde regeringen senare, då den emellertid inför herr Ossinskys bestämda meddelande, att Sovjet-Ryssland icke enbart vore berett att sluta ett avtal utan också berett att sluta ett avtal på för oss lika fördelakiga grunder, som det träffat med andra länder, icke kunde komma ifrån förhandlingar? Jo, då saboterade man förhandlingarna såsom jag här angivit.

Vid remissen av propositionen stod man dock här och talade om för oss, att regeringen visst icke orsakat någon onödig tidsutdräkt. Den hade drivit det hela så skyndsamt, som det över huvud taget varit möjligt. Jag tillät mig redan då framhålla — det skall bli roligt att höra vad herr Lindman säger om

*Ang. ett
mellan Sverige
och Ryssland
avslutat
handelsavtal.
(Forts.)*

Ang. ett
mellan Sverige
och Ryssland
avslutat
handelsavtal.
(Forts.)

den saken, ty då bestred han det hela — att regeringen saboterat förhandlingarna under en tid av en och en halv månad. Det visar sig nu, att man saboterat förhandlingarna icke endast en och en halv månad utan praktiskt taget *tre månader efter* det Ossinsky kom hit. Det är alltså den första punkt, i vilken regeringens ledamöter ha lämnat — jag ber, herr talman, om ursäkt för den händelse uttrycket icke är parlamentariskt — *osanna uppgifter mitt i ansiktet på andra kammaren*.

Här har anförts, att förhandlingarna borde varit avslutade för länge sedan. Jag antar, att man i dag inte är i tvivelsmål om riktigheten av ett dylikt påstående. En jämförelse mellan vad Italien har vunnit genom sitt avtal och vad vi vinna med vårt avtal ger i det fallet nog så klara bevis. Jag skall bara taga en jämförelsepunkt, nämligen de fördelar, Italien vunnit i fråga om kustfarten på Svarta havet. Hur stå vi i detta avseende? Här har man i långa tider klagat i borgarpresen över hur dåligt det är beställt med rederinäringen samt framhållit, att vi borde passa på alla tillfällen för att få frakter åt våra fartyg. Icke minst ett bolag, som dels ensamt dels tidvis i samsegling med andra bolag bedrivit fraktfart på Ryssland, nämligen Sveabolaget, har klagat, i varje fall under en viss tid, över att det inte fanns någonting att göra för dess fartyg. Jag frågar den sittande regeringen: ha herrarna tänkt på den svenska sjöfartsnäringen och särskilt på den del av densamma, som huvudsakligen driver sjöfart på Östersjön, då ni på detta sätt uppenbart ha saboterat sjöfartens intressen, särskilt vad gäller fraktfarten mellan Ryssland och svenska hamnar och delvis på hela Östersjön. Herrarna vilja väl representera, skulle jag tänka mig, näringslivets speciella Messias. Hur ha ni fyllt er uppgift? På vad sätt ha ni frälst näringslivet? Åtminstone i fråga om sjöfartsnäringen och övriga näringar, som äro beroende av våra förbindelser med Ryssland, ser det ut att vara på ett synnerligen dåligt sätt.

I fråga om reciprocitetsbestämmelserna vill jag säga, att jag mycket livligt minns, hur man från de borgerliga partiernas och alldeles speciellt från herr Lindmans sida ondgjorde sig över att det enligt 1922 års avtalsförslag skulle kunna komma in ryssar i Sverige och agitera och ställa till revolution — antar jag, att herr Lindman menade. Jag förstår nu inte, varför herr Lindman skall vara så elak mot oss svenska kommunister. Vi skola nog sköta agitationen själva, den saken kan herr Lindman vara fullkomligt övertygad om. Naturligtvis innebär detta på intet sätt, att vi inte skulle sätta värde på de lärdomar, våra ryska partivänner med sin större erfarenhet kunna ge oss i den ädla konsten. Men jag vill försäkra herr Lindman, vilket han väl också ser i pressen, att vi inte ligga på latsidan i fråga om agitation, och vi ämna inte göra det i framtiden heller. Emellertid, då man nu på borgerligt och framför allt på högerhåll kritiserade reciprocitetsbestämmelserna i 1922 års avtalsförslag, så kunde man väl tänka, att i det nu föreliggande avtalet reciprocitetsbestämmelserna skulle vara sådana, att ryssarna i större utsträckning hindrades att komma in i landet än vad som var möjligt enligt 1922 års avtal. Men jämför man ifrågavarande paragrafer i de båda avtalen, så finner man, att det är så långt ifrån, att reciprocitetsbestämmelserna i det nuvarande avtalet äro *ur borgerlig svensk synpunkt* bättre än i det föregående avtalet, att de tvärtom äro raka motsatsen, de äro mycket sämre. Det nu föreliggande avtalet innebär i själva verket *större* möjlighet än det föregående för sovjetryska undersåtar att komma in i landet. Jag anser nu detta vara *fullständigt riktigt*. Jag anser, att det är meningslöst med sådana där hinder. Men jag bara konstaterar, hur man faktiskt på borgerligt håll nödgats göra *ett återtåg* i detta avseende.

Till och med en paragraf, som man, såvitt jag förstår, även på socialdemokratiskt håll ansåg synnerligen nyttig, nämligen den uttryckliga förbindel-

sen för sovjetregeringens ombud att icke driva propaganda, har man måst uppgiva. Någon dylik bestämmelse återfinnes icke i regeringens nu föreliggande avtalsförslag. Naturligtvis är *också* detta alldeles riktigt, ty det är klart, att en sådan fordran på ett annat lands representant är en dumhet. Jag misstänker, att det t. o. m. var en *medveten dumhet* att uppställa denna fordran, nämligen i avsikt att ha ytterligare ett vapen till hands, då det gällde att sabotera förhandlingarna.

Komma vi sedan till paragrafen om rekvisition och konfiskation, så är det verkligen intressant att se, hur man faktiskt från regeringsbänken i remissdebatten lämnat absolut oriktiga uppgifter också på den punkten. I den Brantingska regeringens avtalsförslag talades det om, att det skulle lämnas »skälig» ersättning vid konfiskation och rekvisition. Enligt det nu föreliggande avtalet skall det lämnas »full» ersättning. Vad är nu skillnaden? Man säger, att man åstadkommit »ett förtydligande», i det att man inryckt en hänvisning till vederbörliga ryska lagar angående konfiskation och rekvisition. Nå, vad säga då ryska lagar? Jo, såvitt jag kunnat finna — och jag har läst igenom dem något så när — så säga de, att ersättning skall lämnas »enligt gällande marknadspris». Skulle man nu inte kunnat få denna ersättning även enligt ett avtal med bestämmelsen att ersättning skulle vara »skälig»? Mig förefaller det, som om skälig ersättning just är ersättning enligt *gällande marknadspris*. På den punkten har man följaktligen icke fått någon som helst förbättring. Vidare är det bestyrkt av herr Engbergs reservation, vilket jag med tillfredsställelse konstaterar, att precis samma bestämmelser gällde i praktiken 1922 i fråga om sovjetregeringens tillämpning av rekvisitions- och konfiskationsförfarandet, som återfinnes i de lagar, till vilka nu hänvisas. Det fanns alltså *intet som helst skäl* att med hänsyn till den punkten fatta det beslut, som de borgerliga partierna genomdrev år 1922.

Så kommer jag till den tredje punkten, den som var den stora stötestenen för de borgerliga partierna år 1922, nämligen våra s. k. rättsanspråk. Jag har, som herrarna förstå, en annan uppfattning om detta uttryck »våra rättsanspråk». Jag är för det första inte så säker på att dessa rättsanspråk äro så »starka», som utskottet och särskilt herr Reuterskiöld vilja göra gällande. Om man genom någon sorts undersökning från svensk sida, officiell eller privat, vilken i ordningen kan jag inte säga, kommit till en summa av mellan 300 och 400 miljoner svenska kronor, om jag inte minns galet, som svenskar skulle ha att fordra i Ryssland, så är det därför icke sagt att den summan är *riktig*. Jag är för det andra icke säker på, att dessa »förlorade värden» alltid tillkommit på ett sådant sätt, att man kan komma och tala om våra rättsanspråk såsom synnerligen starka och välgrundade. Jag vill t. o. m. uttala, att jag finner det ur arbetarklassens synpunkt fullständigt riktigt och historiskt, t. o. m. berättigat, att Rysslands arbetare företogo den rekvisition av förmögenheter, som skedde i samband med revolutionen. Det kan *ur arbetarklassens synpunkt* enligt mitt förmenande icke bli tal om att någon ersättning skall lämnas för vad som gick förlorat i revolutionen. Detta var nu emellertid en anmärkning i förbigående. Jag skulle emellertid i detta sammanhang vilja erinra om ett yttrande, som Lenin hade någon gång i samband med förhandlingar angående avtal med utländska makter samt angående utländska undersåtars rättsanspråk. Han förklarade, att ju längre man på utländskt håll dröjde att göra upp med Ryssland, desto dyrare skulle det bli. Detta uttalande har visat sig fullständigt riktigt. Då jag vid ett tidigare tillfälle anförde detsamma, så sade man: Ja, där ser man, vilkens representant herr Kilbom är. Men jag frågar herrarna nu: tro ni inte, att det skulle blivit billigare att göra upp denna sak tidigare? Ty vi få inte glömma bort, att det fanns en tid, då sovjetregeringen erbjöd sig att på vissa villkor lämna ersättning för edra s. k. rättvisa fordringar, nämligen då den förklarade sig

Ang. ett
mellan Sverige
och Ryssland
avslutat
handelsavtal.
(Forts.)

Ang. ett
mellan Sverige
och Ryssland
avslutat
handelsavtal.

(Forts.)

beredd att, om också genom en låneoperation, åtminstone delvis tillmötesgå de fordringsanspråk, som från svensk sida framställdes. Jag är nästan säker på, att man inte kommer att göra ett dylikt erbjudande i framtiden.

Herr Reuterskiöld talar i sin reservation om att »avtalet utgör en god grund för ett fortsatt hävdande och genomdrivande av de svenska rättskraven». Det skulle vara bra roligt att få reda på, var någonstades i avtalet det finns en formulering, som ger denna goda grund. Herr Reuterskiöld tycks emellertid själv i nästa ögonblick få sina tvivelsmål, ty han förutsätter »såsom självklart, att deklARATIONEN icke binder Sveriges förbehållna rätt vid omständigheter, som äro detsamma ovidkommande». Det är tydligt, att han därmed alluderat på den uppfattning, jag uttalade under remissdebatten i fråga om tolkningen av uttrycket »under i övrigt lika förhållanden», vilken herr handelsministern då försökte gendriva, nämligen att vi vid förhandlingar om dessa rättsanspråk skulle få dem tillgodosedda i samma grad som andra stater, *förutsatt att vi också kunde lämna samma kredit*, som dessa andra stater eventuellt lämnade. Handelsministern sade då, att det naturligtvis icke förhöll sig på sätt jag gjort gällande. Jag undrar ändock, om icke i dag klarheten ökats och om man icke i dag är tämligen övertygad om, att det är just detta, som uttrycket »under i övrigt lika förhållanden» innebär. Det vill med andra ord säga, att vi kunna eventuellt få vissa fordringar reglerade på samma villkor som andra stater om vi kunna lämna kredit, förutsatt att också några andra stater göra det och därför få sina fordringar reglerade. Man skall icke här söka med oriktiga talesätt inbilla den allmänhet eller de personer, som i Ryssland hava fordringar, rättmätiga eller icke, att det för dem finnes utsikt att få något tillbaka. Jag tror, att det är bättre, om de redan från början ställa sig på marken, utgå ifrån att de ingenting få, ty under sådana förhållanden hava de inga desillusioner att uppleva.

Jag måste emellertid här ännu en gång konstatera att skulden till att de svenska fordringarna icke hava blivit tillgodosedda på ett bättre sätt än nu skett, i främsta rummet åvilar de borgerliga partierna. De, som hava någonting att fordra böra aldrig glömma bort, att det var de borgerliga partierna, som genom sitt uppträdande 1922 avlägsnade, för att icke säga omintetgjorde, utsikterna för dem att få tillbaka vad de påstå sig hava förlorat där borta. I andra rummet är det den nu sittande regeringens skuld, att dessa fordringar ligga så ogynnsamt till som faktiskt är förhållandet. Till denna regering böra alltså alla de rysslandssvenskar, som påstå sig hava lidit orätt i Ryssland, adressera sig, då de klaga över att deras intressen icke tillgodosetts, ty, som jag sagt, om än ansvaret i detta avseende först och främst ligger hos de borgerliga partierna på grund av deras uppträdande 1922, så åvilar det i andra hand den nu sittande regeringen.

Jag vet icke, om handelsministern har något speciellt framträdande ansvar i denna fråga, men å andra sidan får jag tillstå, att hans tidigare uppträdande i varje fall icke motiverar hans ställande i någon undantagsklass. Han får väl därför stå i bredd med herr Trygger i fråga om detta ansvar.

Jag övergår så till bestämmelserna om »mest gynnad nation». Såvitt jag kan finna, är det alldeles riktigt, när man säger, att den bestämmelsen är ytterligt illusorisk. Detta ser man exempelvis av vad herr Engberg anför i sin reservation på sidan 45. Det är avgörande detta med de asiatiska staterna icke minst med hänsyn därtill, att Ryssland ju redan före kriget hade en förhållandevis betydande handel med de asiatiska staterna icke minst genom export av industriprodukter till dem. Det borgerliga Sverige är på denna punkt faktiskt, icke minst med hänsyn till senast anförda, i en ytterligt ofördelaktig ställning.

Ännu en gång: Hade regeringen på ett tidigare stadium erkänt sovjetregeringen de jure, och hade de borgerliga partierna förstått, hur situationen

låg, så hade *det hela* icke legat så illa till som det för närvarande gör. Jag till-
lät mig i samband med remissen av avtalsförslaget att, om ock i mycket vaga
ordalag, draga i tvivelsmål, att vår diplomati fungerat så väl, att regeringen
kunnat vara underrättad om hur händelserna i samband med Sovjetryssland
utvecklat sig exempelvis i London och Rom. Jag trodde, att regeringen därvid-
lag under alla omständigheter skulle kunna få ett räddningsankare, att den
med andra ord icke kunnat handla annorlunda än den gjort på grund av sin
ovetenhet om sakens utveckling i Italien och England. Jag ser emellertid av
herr Engbergs reservation, att regeringen icke ens har den möjligheten till för-
svar. Det framgår av reservationen, att vår representation i London och på
andra platser nästan dag för dag hållit svenska regeringen å jour med händel-
sernas utveckling, d. v. s. med utvecklingen av de engelsk-ryska förhandlingarna.
Men då så är fallet, drabbar ju ansvaret regeringen dubbelt så tungt, alldenstund
den alltså i mycket god tid vetat, att här förestod ett de jure-erkännande från
både Italien och England. Den har emellertid detta till trots, såsom framgår av
här återgivna data, underlåtit att söka bringa de svenska förhållandena till
Ryssland eller våra förhandlingar på ett bättre plan genom ett omedelbart de
jure-erkännande. Till på köpet har regeringen handlat så, trots att den icke
kunnat vara i tvivelsmål om att i både första och andra kammaren nu fanns en
mycket bestämd majoritet för att man icke skulle sabotera saken, såsom tidigare
skett, utan snarast se till, att en uppgörelse komme till stånd ju förr dess
hellre.

Är det under sådana förhållanden icke motiverat att till regeringen ställa frå-
gan: Anser regeringen att, efter det sätt varpå den behandlat denna fråga, med de
oriktiga uppgifter, den lämnat kammaren, och med dess underlåtenhet att handla,
ehuru den visste, huru händelserna utvecklat sig i England, anser regeringen,
att den tillvaratagit Sveriges intressen, på ett sätt så att den kan sitta i fort-
sättningen, anser den sig vara en näringarnas regering? Det förefaller mig
som om den själv lämnat bevis för motsatsen.

Sådan saken nu ligger, är det tydligt, att jag för mitt vidkommande icke kan
hava någon som helst invändning att göra mot ett godkännande av avtalet. Jag
kan gratulera sovjetregeringen till det resultat, den uppnått, men jag måste,
fastän jag är kommunist, säga, att detta resultat har den nått icke enbart på
grund av sin större skicklighet utan också på grund av en starrblindhet i hit-
hörande frågor hos de borgerliga partierna i vårt land liksom hos den sittande
regeringen, som är i hög grad beklaglig, en starrblindhet, som sannerligen det
svenska näringslivets representanter och i varje fall den svenska arbetarklassen
måste skarpt fördöma, ty det är intet tvivel underkastat, att hade vårt förhål-
lande till Ryssland ordnats på ett tidigare stadium, då det kunde hava ordnats,
så skulle icke arbetslösheten hava lämnat så djupa och långvariga spår efter sig
i många svenska arbetarhem, som faktiskt blivit förhållandet. Jag tänker där-
vid särskilt på vår järnmanufakturindustri.

Med hänsyn till allt detta skulle jag vilja stanna vid att yrka — så vitt jag
förstått har ett liknande yrkande framställts i första kammaren — att avtalet
godkännes utan motivering, det vill med andra ord säga, att man godkänner ut-
skottets kläm men utesluter dess motivering. Jag gör detta, därför att jag som
sagt icke tror, — jag kan nämligen icke förmå mig att spela någon hycklare —
att saken vinner något på, att man i fortsättningen inbillar dem, som påstå sig
hava förlorat värden i Ryssland, att det ännu finnes någon utsikt för dem att
få tillbaka dessa. Jag tror nämligen ej ett ögonblick, att det finnes någon
sådan utsikt. Och då är det bättre att godkänna avtalet utan denna motivering,
alltså utan att binda sig vid ett uttalande, som ingiver vissa personer falska
förhoppningar om vissa möjligheter för framtiden.

Jag tillåter mig alltså, herr talman, att framställa det yrkandet, att andra

*Ang. ett
mellan Sverige
och Ryssland
avslutat
handelsavtal.
(Forts.)*

Ang. ett
mellan Sverige
och Ryssland
avslutat
handelsavtal.
(Forts.)

kammaren måtte bifalla utskottets förslag men stryka motiveringen. Naturligtvis gör jag icke detta därför, att jag i stort sett skulle vara missnöjd med utskottets motivering. Det förefaller mig, som om den skulle vara nog så pepprad och rätt på sin plats, med hänsyn till regeringens uppträdande, vilket jag här tidigare något sökt belysa. Naturligtvis ställer jag icke heller ett sådant yrkande därför, att jag icke skulle hava sympatier för den motivering, som herr Engberg i sin reservation framlagt. Jag tror, att man kan vara herr Engberg tacksam för att han på detta sätt lagt papperen på bordet i denna fråga, och för all framtid slagit fast, var ansvaret för denna bedrövliga affär ligger, nämligen att detta ansvar ligger hos de borgerliga partierna på grund av deras uppträdande 1922 samt hos den nu sittande regeringen, vilka långt i från att tillvarataga svenska intressen tvärtom i sin förblindelse handlat i rakt motsatt riktning.

Chefen för handelsdepartementet herr statsrådet **Wohlin**: Herr talman, mina herrar! Jag torde icke misstaga mig, om jag konstaterar, att den under sistlidne mars träffade uppgörelsen mellan Sverige och Rådssryssland i stort sett mötts med tillfredsställelse här i vårt land. Såväl pressuttalanden efter uppgörelsens träffande som yttranden i denna kammare vid remissen av förevarande proposition häntydde härpå, och ett ytterligare tecken på iakttagelsens riktighet lär väl ligga i att konstitutionsutskottet nu, om ock som naturligt är med en något kritisk motivering, enhälligt tillstyrkt det för riksdagen framlagda förslaget till handelsavtal. Utskottet anför visserligen, att starka betänkligheter alltjämt kvarstå med hänsyn till att det föreliggande avtalet icke innefattar lösning av frågan om svenska statens och svenska medborgares fordringsanspråk, och tillägger, att man med skäl kunnat förvänta, att en tillfredsställande reglering av nämnda fordringar skulle åvägabragts i samband med erkännandet de jure. Utskottet anmärker, såsom var att vänta, jämväl på det i artikel 8 av handelsavtalet intagna förbehållet och säger sig hava funnit anledning till omdömet, att överenskommelsen dessutom på flera andra punkter icke fullt ut tillgodoser de önskemål, som från svensk sida böra göra sig gällande. Emellertid anför utskottet å andra sidan, att en inre utveckling synes hava ägt rum i Ryssland, som ansetts berättiga till ett något gynnsammare omdöme om möjligheten att återknyta de ekonomiska förbindelserna med detta land. Den träffade deklarationen i ersättningsfrågan synes enligt utskottets mening erbjuda en basis för fortsatt hävdande av de svenska rättskrav, vid vilka riksdagen alltjämt lär fasta synnerligt avseende. Om någon annan makt framdeles i de avseenden, varpå förbehållet i artikel 8 hänsyftar, utverkar enahanda förmåner som länder, vilka tidigare erkänt Rådssryssland de jure, blir därigenom verkan av förbehållet i fråga neutraliserad. Avtalet synes, förklarar utskottet, icke innehålla stadganden, som ur synpunkten av Sveriges intressen och värdighet ej kunna anses antagliga, och utskottet uttrycker uppfattningen, att det i varje fall i närvarande situation är lämpligt, att även Sverige inträder i så vitt möjligt normala förbindelser med Ryssland. Konstitutionsutskottets sålunda gjorda uttalanden visa, att den träffade uppgörelsen av utskottet ansetts medföra övervägande fördelar för Sverige.

Jag skulle vid nu nämnt förhållande icke haft anledning begära ordet vid detta tillfälle, därest icke till utskottsbetänkandet varit fogad en särskild reservation av en ärad ledamot av utskottet, herr Engberg, med vilken två andra utskottsledamöter instämt. Visserligen står herr Engberg så till vida relativt ensam om sin reservation, att densamma icke biträts vare sig av de ärade representanterna för det socialdemokratiska partiet från första kammaren eller av utskottets ärade ordförande, och herr Engbergs reservation utmynnar dessutom, även den, i hemställan om bifall till propositionen om handelsavtalets godkän-

nande. Emellertid har herr Engberg funnit anledning att i motiveringen för sin tillstyrkan göra en rad av anmärkningar såväl mot regeringens handläggning av förevarande avtalsfråga som ock mot själva handelsavtalet; anmärkningar, som icke torde böra stå helt oemotsagda i riksdagens protokoll. Jag finner icke anledning fördjupa mig i alla mindre punkter av herr Engbergs på oriktigheter och obefogade anmärkningar rika reservation, men jag anser mig böra i möjligast sammanträngd form lämna några meddelanden och göra några påpekanden till rättelse av de viktigaste av de i herr Engbergs reservation gjorda uttalandena.

Herr Engberg lämnar i sin reservation stort utrymme för ett flertal erinringar, berörande avtalsförhandlingarnas historiska gång från tiden för den nuvarande regeringens tillkomst, och finner i min motivering för det till riksdagen hänskjutna handelsavtalet »vissa missvisande referat och vissa utelämnanden av betydelsefulla fakta, som lätteligen kunna ge anledning till en falsk föreställning om vad som verkligen ägt rum». Jag får härtill först och främst genmäla, att min motivering för handelsavtalet ingalunda avsett att utgöra en i alla detaljer fullt genomförd och uttömmande historisk skildring av avtalsförhandlingarna jämte alla de mångfaldiga faktorer och alla de växlande uppfattningar i fråga om vårt förhållande till Ryssland, vilka under den gångna tiden förelegat och kommit till uttryck. Jag har relativt knapphändigt vidrört fakta, som icke haft direkt betydelse för bedömandet av frågan om lämpligheten av handelsavtalets godkännande, och har bemödat mig om att koncentrera framställningen i den kungl. propositionen till en motivering för bestämmelserna i det till riksdagen hänskjutna avtalsförslaget. Någon som helst tanke på att lämna missvisande referat eller utelämna betydelsefulla fakta har självfallet icke förelegat, och herr Engbergs ifrågavarande insinuation synes mig vara föga tillständig och föga ägnad att befordra ett samarbete mellan olika politiska partier för främjande av Sveriges intressen i viktiga utrikespolitiska förhandlingar. Det kan ju för övrigt erinras om, att konstitutionsutskottet rekvirerat och haft tillgängliga alla handlingar i ärendet av betydelse för dess bedömande och alltså även sådana, som på grund av sakens natur böra vara hemliga och därför icke lämpligen böra refereras i ett för offentligheten avsett yttrande till statsrådsprotokollet.

I propositionen anföres, att det inför den stundande Haagkonferensen lätt kunnat framstå som ett utslag av bristande solidaritet, om Sverige på våren 1922 tagit det då föreslagna betydande steget till närmande mot Ryssland. Detta uttalande förklarar herr Engberg vara icke blott en tom konstruktion utan även en bevislig oriktighet. Jag får då erinra om, att man på Genuakonferensen överenskom att, därest Haagkonferensens förhandlingar rörande uppgörelse med Ryssland icke inom viss tid ledde till resultat, varje regering skulle äga frihet att skrida till separat uppgörelse med Sovjetryssland rörande fordringsanspråken. Detta beslut innebar tydligen, att ingen av de intresserade makterna under tiden före Haagkonferensen borde upptaga särskilda förhandlingar i detta spörsmål. Även om denna överenskommelse icke lade hinder i vägen för Sverige att slutföra sina redan inledda avtalsförhandlingar med Ryssland, är det väl uppenbart, att separata åtgärder från svensk sida för fordringsanspråkens reglering just vid sagda tidpunkt lätt kunnat framstå som uraktlåtenhet att iakttaga den hänsyn till andra makter med väsentligen likartade intressen, vilken man varit van att finna vid internationella förhandlingar. Herr Engbergs nyssnämnda erinran mot sagda uttalande i propositionen lär väl vid detta förhållande icke vara befogad.

I det följande söker herr Engberg göra gällande, att regeringen under föregående års sommar och höst iakttog en påfallande överksamhet i sin befattning med avtalsfrågan, varigenom förhandlingsläget för Sveriges vidkommande

*Ang. ett
mellan Sverige
och Ryssland
avslutat
handelsavtal.
(Forts.)*

*Ang. ett
mellan Sverige
och Ryssland
avslutat
handelsavtal.
(Forts.)*

skulle hava stadigt försämrats och den slutligen träffade överenskommelsen hava blivit mindre fördelaktig för oss än eljest behövt bliva fallet. Denna uppfattning, åt vilken herr Engberg för övrigt under en längre tid gav uttryck genom en rad mot den svenska regeringen riktade tidningsartiklar, grundar sig dels på att herr Engberg företrädde en annan mening än regeringen med avseende å riksdagens befattning med avtalsfrågan, dels på att herr Engberg icke beaktat vissa för sakens bedömande inverkan omständigheter. Sedan ett förslag till handelsavtal med Ryssland, byggt på ett de facto-erkännande av den ryska regeringen, av den föregående svenska regeringen ansetts vara av sådan betydelse, att det bort föreläggas riksdagen, och riksdagen fästare synnerlig betydelse vid sagda fråga och uttalat vissa önskemål med avseende å dess fortsatta handläggning, har hans excellens statsministern liksom den nuvarande regeringen i dess helhet hyst uppfattningen, att en avtalsmässig reglering av förhållandet till Ryssland icke lämpligen kunde träffas utan riksdagens hörande. Av detta skäl ansågs t. o. m. den provisoriska anordning med ett de facto-erkännande i förening med ömsesidigt utbyte av handelsdelegationer, som föreslogs av den svenska regeringen i dess note av den 10 mars 1923, vara av den natur, att densamma, även om den skulle hava varit i och för sig lämplig, icke borde träffas annorledes än med riksdagens medverkan. Även om man under sistlidna sommar eller höst skulle hava kunnat uppnå en överenskommelse med Ryssland, så skulle denna enligt regeringens uppfattning icke hava kunnat bringas i tillämpning, förrän innevarande riksdag blivit i tillfälle att pröva och godkänna densamma. Oavsett emellertid herr Engbergs från regeringens skiljaktiga uppfattning beträffande frågans konstitutionella innebörd, förelåg icke under sistförflutet år från regeringens sida något annat dröjsmål med de svävande förhandlingarnas fortsättande än som betingades av behovet att erhalla ett tillräckligt brett underlag för ärendets bedömande. Redan före herr Ossinskys skrivelse av den 6 juli 1923 hade regeringen sökt att genom muntliga konferenser med för Sveriges ekonomiska förbindelser med Ryssland intresserade personer vinna större klarhet rörande de ekonomiska förhållandena inom Ryssland ävensom om den väg, som lämpligast borde beträdas för ett ordnande av förbindelserna mellan de båda länderna. Dessa konferenser fortsattes under de efterföljande veckorna och ådagalade, att inom svenska industri- och handelskretsar såväl som hos personer, som helt nyligen besökt Ryssland, synnerligen växlande uppfattningar rådde rörande möjligheterna för ett fruktbarande ekonomiskt arbete i Ryssland samt för fullföljande eller upptagande av handel på Ryssland. Det kan vid sådant förhållande icke förtänkas den svenska regeringen, att den beredde sig någon tid till att söka bilda sig en uppfattning om de rättsliga och ekonomiska förutsättningarna för förhandlingsfrågans lämpligaste fullföljande. Det är icke alla, som kunna vara så fort färdiga och tvärsäkra i sina omdömen som den ärade reservanten inom konstitutionsutskottet i regel är vid bedömande av förhållanden i främmande länder, huru komplicerade dessa än må vara. Det var också just med hänsyn till de förenämnda skiftande omdömena och åsikterna, som regeringen anmodade kommerskollegium att avgiva yttrande i ärendet, och kollegii omfattande utredning kunde väl knappast bedrivas mera skyndsamt och målmedvetet än som skedde. Medan ännu kollegii undersökning pågick, nödgades herr Ossinsky i mitten av september avresa till Ryssland, och han återkom från sagda resa till Stockholm först i november månad. Kommerskollegii förslag till handelsavtal upptogs omedelbart efter dess avlämnande till regeringen för granskning, och det sålunda reviderade utkastet förelades utrikesnämnden. Det lär vid nu nämnda förhållanden icke kunna med fog påstås, att förhandlingsfrågan under sistlidna sommar och höst otillbörligt förhalades från svensk sida. Jag vill i detta sammanhang tillägga, att även jag, liksom vid ett tidigare tillfälle här i kamma-

ren hans excellens statsministern, kan betyga, att dåvarande ministern för utrikesärendena, herr Hederstierna, i motsats mot vad herr Engberg synes förmoda, visade verkligt intresse för frågan om en uppgörelse med Rådssryssland; och det var en helt tillfällig sammanstötning av omständigheter, att skiftet å utrikesministerposten kom att äga rum kort före Kungl. Maj:ts bemyndigande för mig att tillkalla förhandlare med Rådssrysslands härvarande representant.

Med avseende å förhandlingsfrågan i övrigt under sistlidet år tillåter jag mig framhålla, att ehuru herr Ossinsky visserligen i sin skrivelse den 6 juli såsom ett alternativ ifrågasatte avtalsfrågans lösning på basis av ett de jure-erkännande, svenska regeringen under dåvarande förhållande icke kunde anse ett sådant steg vara motiverat vare sig av sovjetregeringens dåtida internationella ställning eller med hänsyn till den svenska förhandlingsfrågans dåvarande läge. Sovjetregeringens internationella ställning var under sommaren 1923 föga olik dess ställning under den tid, då den föregående svenska regeringen haft möjlighet att lämna ett de jure-erkännande. Anmärkas bör även, att under förhandlingarnas gång i november och december föregående år ävensom t. o. m. under innevarande år någon särskilt markerad önskan om förhandlingars upptagande på de jure-linjen i själva verket icke framfördes från rysk sida. Herr Engbergs föreställning om att ett de jure-erkännande från svensk sida under sagda tid skulle hava medfört större fördelar för oss i fråga om formuleringen av deklARATIONEN rörande fordringarna samt handelsavtalets innehåll är med all sannolikhet grundad på en felbedömning av det dåvarande läget. En annan sak är, att läget i detta hänseende undergick en avsevärd förändring i och med att ett erkännande de jure från särskilt engelsk sida ställdes i utsikt. Men vi som i detalj känna, med vilka synnerliga svårigheter de svenska förhandlarna hade att kämpa icke minst under de sista veckorna av förhandlingstiden, kunna icke instämma med herr Engberg i hans uppfattning om att en väsentligt bättre uppgörelse hade stått att vinna genom ett tidigare lämnat de jure-erkännande. Deklarationen angående fordringsanspråken, som de flesta torde tillmäta större betydelse än handelsavtalet och som gäller oberoende av ratificering och som icke kan uppsägas, är till sin ordalydelse identisk lika med motsvarande deklaration i den mellan Italien och Ryssland träffade uppgörelsen. Vad angår den otvivelaktiga brist i handelsavtalet, som ligger i 8 artikels jämväl av utskottsmajoriteten påtalade förbehåll, får jag erinra om att handelsavtalet mellan Danmark och Rådssryssland avslöts i början av juni månad 1923 samt att i detta dansk-ryska handelsavtal en förbehållsklausul av liknande natur, om ock med olika datering, var intagen. Även om förhandlingarna rörande handelsavtal upptagits omedelbart efter herr Ossinskys ankomst till Stockholm i juni månad 1923, skulle det enligt min uppfattning hava varit mycket svårt för oss, ja, knappast möjligt att, sedan det dansk-ryska avtalsförslaget förelåg ratificerat, uppnå ett handelsavtal utan liknande förbehåll.

Allt som allt synes det mig att herr Engberg icke på något sätt lyckats visa eller ens gjort sannolikt, att en för Sverige fördelaktigare uppgörelse med Ryssland hade stått att vinna, om regeringen följt herr Engbergs visserligen av intresse för frågan dikterade, men enligt min uppfattning på bristfällig kännedom om förhandlingsläget och om förhandlingssvårigheterna föranledda ivriga råd till regeringen rörande förhandlingarnas rätta skötande.

Vad angår de mot den träffade uppgörelsen i herr Engbergs reservation riktade anmärkningarna, skall jag endast i korthet tillägga följande. Det synes mig föga fruktbärande att vid nuvarande tidpunkt ingå på en detaljerad jämförelse mellan det år 1922 framlagda förslaget till handelsavtal och den uppgörelse, som nu föreligger och som jag hoppas att riksdagen skall godkänna. Herr Engberg har emellertid gjort sig mödan att verkställa en sådan och anmärker först, att en icke oväsentlig utvidgning av rätten till ömsesidigt till-

*Ang. ett
mellan Sverige
och Ryssland
avslutat
handelsavtal.*

(Forts.)

Ang. ett
mellan Sverige
och Ryssland
avslutat
handelsavtal.
(Forts.)

träde till den andra partens område ägt rum i det föreliggande avtalet, i det att man här tillfogat orden »ävensom för andra berättigade ändamål». När man erkänt den ryska regeringen de jure och därmed trätt i normala politiska förbindelser med Ryssland, läser denna utvidgning likväl icke, allra minst från herr Engbergs synpunkt, vara anmärkningsvärd och till olägenhet, eftersom berättigade ändamål för resor till Sverige, resp. för resor till Ryssland, utöver resor i näringssyfte, uppenbarligen finnas. Jag skulle t. ex. själv gärna vilja göra en resa till Ryssland för att studera detta lands intressanta institutioner och herr Engberg måhända likaledes, och varför skulle man nu utsluta möjligheten till sådana resor?

Att ingen bestämmelse om förbud mot politisk propaganda är intagen i föreliggande avtalsförslag, saknar enligt min mening större betydelse, enär dels gällande lagstiftning och dels, sedan de jure-erkännande givits, vanliga regler för internationellt umgänge erbjuda tillräckliga möjligheter att här förekomma icke önskvärda uttalanden och företeelser i ifrågavarande hänseende. Med avseende å bestämmelsen om konfiskation eller rekvisition erkänner jämväl den ärade reservanten, att den nu vunna avtalstexten i stort sett är att anse som en förbättring. Han anmärker dock, att man i förevarande avtal binder sig vid vissa ryska lagbestämmelser, sådana dessa f. n. gälla, och att detta kan bli ofördelaktigt, i händelse att den ryska lagstiftningen i fråga framdeles förmildras i stället för att skärpas.

Anmärkningarna mot artikel VII i 1922 års avtalsförslag voro huvudsakligen:

1:o) nationalisering i form av konfiskation eller rekvisition var möjlig mot ersättning;

2:o) ersättningen skulle vara »skälig», men ingenting var sagt om huru den skulle bestämmas och utgå;

3:o) även skyldigheten att betala vid rekvisition var inskränkt till det fall, att rekvisitionsåtgärden gällde egendom införd eller förvärvad *enligt handelsavtalet*;

4:o) visserligen företeddes dekret från slutet av år 1921, som tydde på ett närmande till västerländska begrepp om statens expropriationsåtgärder, men det funnes ingen säkerhet mot att dessa dekret när som helst ändrades till vår nackdel.

Av dessa anmärkningar kvarstår den principiella enligt 1:o), särskilt med kändedom om det rådande ryska rättssystemet.

Men de övriga äro undanröjda:

2:o) *full* ersättning skall utgå, något som begärdes vid 1922 års förhandlingar men icke då kunde genomföras;

3:o) nu är icke blott den efter handelsavtalet tillkomna egendom, utan *all* svensk egendom skyddad enligt bestämmelsen i fråga. Härmed har alldeles bortfallit den prejudice för äldre rättsanspråk, som särskilt underströks i första kammaren såsom en fara av att privilegiera den *efter* avtalet införda egendomen;

4:o) expropriationsrätten har numera (under år 1922) blivit till sina grunder bestämd genom *civillag*; och dessa grunder kunna icke sägas strida mot rekvisition och konfiskation enligt internationell och västerländsk uppfattning. Men vidare ha dessa bestämmelser gentemot Sverige blivit i handelsavtalet fastställda så, att man icke kan med för oss bindande verkan ändra dem *till vår nackdel*. Däremot är det klart, att en ändring till vår fördel kan av oss åberopas enligt den allmänna »mest gynnad nationsklausulen» i art. II, 2, mom. 1.

Anmärkningen slutligen mot det mångomtalade förbehållet i handelsavtalets 8 artikel har jag redan berört och erkänner dess relativa befogenhet. Till

vad konstitutionsutskottet anför om möjligheten att här uppnå en bättre ställning, därest någon annan makt framdeles i nu berörda avseenden utverkar enahanda rättigheter och lättnader som länder, vilka före den 15 sistlidne februari erkänt sovjetunionens regering de jure, vill jag endast tillägga, att de praktiska olägenheterna av förbehållet, i vad detsamma avser rätten att konkurrera om koncessioner samt sjöfartsavgifter och därmed likartade taxor, såvitt jag har mig bekant, f. n. icke äro av nämnvärd betydelse. Såvitt jag känner, har varken England eller Italien i samband med sina givna de jure-erkännanden betingat sig någon sådan rätt till koncessioner inom Ryssland, som har intresse för svensk företagareverksamhet. Ej heller torde dessa länder i fråga om skeppsavgifter och därmed likartade umgälder hava erhållit större förmåner än dem, av vilka Sverige efter föreliggande handelsavtals ratificering kommer i åtnjutande. Beträffande återigen de ryska tullarna föreligger visserligen, såsom komplement till det rysk-italienska handelsavtalet, en särskild tullkonvention mellan Italien och Ryssland, enligt vilken Ryssland medger Italien vissa nedsättningar i de ryska tullsatserna för ett antal italienska varor. Emellertid har Italien vunnit dessa förmåner endast genom att medgiva Ryssland nedsättningar i vissa italienska tullar till förmån för ryska exportvaror eller genom att binda bestående tullfrihet å sådana varor. Det säger sig självt, att frågan om en tarifftraktat med ömsesidiga koncessioner i tullavseende icke kunnat upptagas i samband med de hittills förda förhandlingarna, och ovisst är för övrigt, om och när Sverige skall anse sig bliva i tillfälle att avsluta sådana tariffavtal med länder som Ryssland. Slutligen har en verkställd undersökning ådagalagt, att flertalet av de varor, för vilka Italien betingat sig nedsättning i de ryska tullsatserna, saknar intresse för den svenska exporten. Några återstå, som jämväl äro svenska exportartiklar, och jag vill icke säga, att dessa av Italien utverkade förmåner icke möjligen skulle kunna komma att bliva till någon olägenhet för oss. Som bekant är emellertid den ryska staten ende köpare av till Ryssland importerade varor, och denna speciella detalj om vissa olikheter i tulltariffhänseende mellan Sverige och ett med vårt land så pass olikartat land som Italien torde näppeligen, om man betraktar möjligheterna för handel på Ryssland i stort, vara av nämnvärd betydelse. Det är som bekant helt andra förhållanden, som äro avgörande för möjligheterna att få ryska beställningar placerade i Sverige.

I likhet med konstitutionsutskottet anser jag den träffade uppgörelsen med Ryssland ingalunda i alla hänseenden vara idealisk, utan jag erkänner gärna dess olika brister. Tidsläget påfordrar emellertid, att man söker skapa de yttre förutsättningarna för en utveckling av de ekonomiska och kommersiella förbindelserna mellan Sverige och Ryssland, och jag hoppas, att kammaren genom att följa konstitutionsutskottet ger uttryck åt denna, som jag förmodar allmänt utbredda uppfattning.

Herr Engberg: Herr talman! När jag hörde statsrådet och chefen för handelsdepartementet, tänkte jag för mig själv: »Das war eine grausame Salbe: fast die ganze Armee ist ruiniert.» Men när jag närmare följde honom i hans utveckling, var det icke utan att jag kände igen åtskilligt från 1922 års behandling av frågan, icke blott från den tiden, då herr statsrådet och jag sutto som kamrater i utskottet, som behandlade den dåvarande avtalsfrågan, utan även från den debatt, som fördes i kamrarna. Jag vill erinra, hurusom statsrådet och chefen för handelsdepartementet den gången gav sig ut på en betygsättning av den svenska utrikespolitikens möjligheter och förmåga att tillvarata Sveriges intressen. Och hans ord den gången föllo sålunda: »Rysslands folk väntar på svenska ekonomer, teknici och organisatörer, och den svenska riksdagen kan utan risk vägra att godkänna ett avtal, som innehåller så många bestämmelser

*Ang. ett
mellan Sverige
och Ryssland
avslutat
handelsavtal.
(Forts.)*

Ang. ett
mellan Sverige
och Ryssland
avslutat
handelsavtal.
(Forts.)

av den beskaffenhet, att dess accepterande från vår sida inför ryska ögon måste framstå som en vår svaghet vid förhandlingsbordet, en svaghet, som dessvärre kännetecknat svensk diplomati vid andra och ännu viktigare tillfällen, men som jag hoppas hädanefter så småningom skall utbytas mot en större förmåga att tillvarataga vårt lands intressen.» Herr talman, statsrådet och chefen för handelsdepartementet gav detta bragelöfte den 31 maj 1922. Vi ha i dag den 3 maj 1924, och herrarna kunna lägga sida vid sida resultatet av svensk diplomati 1922 och motsvarande resultat av svensk diplomati, förstärkt med handelsministern och hans speciella förmåga, på detta område nu. Jag får verkligen säga, att den jämförelsen fanns det anledning för handelsministern att glida förbi. Det var nästan, som om han med upplivande av en gammal skaldeådra velat rikta en elegisk bön till denna kammare att icke anställa några jämförelser mellan förslaget av år 1922 och förslaget av år 1924.

Jag är ledsn, herr talman, att jag på den punkten stör herr handelsministerns cirklar. Jag är ledsn, att jag genom den reservation, jag fogat till utskottets betänkande, nödgats avkräva herr handelsministern ett så omfattande arbete som det maskinskrivna anförande han nyss föredrog. Och min ledsnad måste taga sig uttryck även på en annan punkt nämligen däruti, att jag rakt icke kan känna mig förkrossad av detta s. k. svar på min reservation, utan nödgas i min tur följa herr handelsministern på hans polemiska väg och undersöka, huruvida och i vad mån vad han sade har fog för sig. Jag vill förutskicka, att om konstitutionsutskottets majoritets utlåtande har i stort sett min fulla anslutning, så är det därför, att det ger uttryck åt den känsla av missräkning, som säkerligen besjalar varje ledamot av denna kammare, en missräkning över det dåliga resultat, vartill regeringen kommit. Jag har i det avseendet kunnat stå fullständigt solidarisk med alla inom konstitutionsutskottet, och det är verkligen min förhoppning, att handelsministern skall bli tagen på orden och konstitutionsutskottets motivering skall av kamrarna beslutas. Ty, mina herrar, den som läst denna och vet, vad som ligger bakom, vet att den innebär en ganska stark dom över den politik, för vilken herr handelsministern i dag framträtt. Min reservation avsåg att vara ett komplement till konstitutionsutskottets utlåtande, ett komplement motiverat av två omständigheter, den första det sätt, varpå herr handelsministern hade lagt upp hela ärendet och frågan om dess behandling, den andra en önskan att fästa uppmärksamheten på, hur det kunde stå till med herr statsrådets år 1922 givna bragelöfte, att svensk diplomati i en snar framtid skulle hemföra bättre vinster än år 1922.

I det första avseendet har nu herr handelsministern gjort försök att gendriva mig, och han fällde då först det summariska omdömet, att min reservation skulle vara en samling av oriktigheter och obefogade anmärkningar. Jag hajade verkligen till, när jag hörde detta omdöme, ty jag tänkte: Nu får jag även höra det närmare bevismaterialet framläggas. — De handlingar, som överlämnats till konstitutionsutskottet i samband med propositionen ha nämligen icke på någon enda punkt givit stöd för herr handelsministerns omdöme. De uppgifter, som lämnas i min reservation, äro samt och synnerligen hämtade ur de handlingar, som till utskottet äro överlämnade. Och i den mån herr handelsministern här vill förklara, att dessa uppgifter äro oriktiga och obefogade, får han finna sig i, att han får lämna *bevis* för detta påstående, ty hans personliga vederhäftighet är sannerligen icke sådan, att han — allra minst efter det sätt, varpå han författat propositionen — kan begära att utan vidare bli tagen på orden. Men det var bevisningen herr handelsministern brast i. Han förklarade bl. a., att han ej gjort något missvisande referat och ej utelämnat fakta av betydelse, ty sade han, hans knapphändighet i motiveringen berodde på, att han ej ansett sig böra taga hänsyn till annat än det, som hade direkt samband med frågan. Jag får verkligen säga, att det är något underligt. Skulle den sålunda icke ha direkt

samband med frågan den uppseendeväckande omständigheten, att Ossinskys skrivelse den 6 juli 1923 ej blott besvarades så sent som den 25 augusti utan även fick det svar, som jag återgivit i min reservation, ett svar, som fullständigt avklippte den tråd, på vilken man spann från det memorandum, som herr Branting den 10 mars 1923 tillställde herr Kergentzeff? Och undertryckandet i propositionen av all redogörelse för de båda betydelsefulla frågor, vari herr Ossinskys skrivelse utmynnade — skulle dylikt icke stå i samband med avtalsfrågan? Var och en, som läst det svaret, måste säga sig, att det är ett tydligt bevis för, att regeringen icke var alls angelägen att ansluta sig till de synpunkter, som i herrar Sachs' och Löfgrens rapport utvecklats, och som lågo till grund för memorandum av den 10 mars. Men dylika fakta, herr handelsminister, som i själva verket äro det centrala i frågans behandling, göra det förklarligt på helt annat sätt än handelsministern velat göra, då han använde uttrycket »tillfälligt sammanstötande omständigheter», hur det kom sig, att det gick som det gick.

Herr handelsministern gav mig ytterligare en reprimand i det sammanhanget, för att jag skulle ha begagnat mig av handlingar av hemlig natur. Ja, det är rapporterna från London och rapporterna från Moskva, och det är naturligtvis underhandlarnas till utskottet överlämnade aktstycken, som äro av hemlig natur. Som medlem av konstitutionsutskottet har jag varit i min fulla rätt att begagna mig av dem. De ha inforrats i och för propositionens handläggning och de ha av mig åberopats med all tillbörlig korrekthet och varsamhet. Jag förstår, att efter det yttrande som av hans excellens herr statsministern — vilken tyvärr nu gick ut genom dörren! — här gjordes vid remissen av denna proposition, det är besvärande för regeringen, att man riktar in en strålkastare på en så synnerligen öm punkt. Det sades nämligen den gången av regeringens chef, att man ej kan begära, att regeringen, därför att den ser en uppgift i tidningarna om, att England skulle ha för avsikt att erkänna Ryssland de jure, skulle vara på det klara med, att vi genast borde göra det. Jag svarade, att vi ha en diplomati, som skall stå regeringen till tjänst i dylika fall. Och det visar sig nu, att den diplomati också har stått regeringen till tjänst. Det var för att sprida klarhet i denna fråga, som jag ansett mig böra referera i reservationen, på det försiktiga sätt jag gjort, de meddelanden, som kommit regeringen till handa från London, och det telegram, som den 2 februari 1924, alltså kort före det italienska erkännandet från svenska handelsdelegationens i Moskva chef tillställdes regeringen. Det är också av natur att kasta ljus över det anförande som statsrådet och chefen för handelsdepartementet vid samma tillfälle höll.

Herr statsrådet gjorde nu vidare gällande, att den uppgift, jag i reservationen utvecklat om Genuakonferensen, skulle vara oriktig, d. v. s. han gav mig till hälften rätt genom att medge, att man skulle här ha fria händer, om man ej nådde gemensamt resultat. Men han glömde bort att omnämna, att det dock vid Genuakonferensen från auktoritativaste håll upplystes, att Sverige, Italien och Tjeckoslovakiet utan hinder skulle kunna fullfölja sina redan inledda avtalsförhandlingar. Dylikt är fakta, som handelsministern ej trollar bort genom att gå dem förbi.

Vidare säger handelsministern, att det var av hänsyn till den svenska riksdagen, som dröjsmålet har ägt rum. Sålunda, därför att riksdagen ej skulle samlas förrän den 10 januari, hade den sittande regeringen, om man får tro handelsministern — jag förmodar att statsministern ej är så glad åt det argumentet från handelsministern — icke haft någon anledning att påskynda detta ärende, utan man skulle vänta med det, tills man kunde framlägga det för riksdagen. Herr handelsministern söker alltså göra troligt, att regeringen under tiden 25 juni—16 november icke hade anledning att befatta sig med avtalsfrågan, därför att riksdagen skulle samlas först den 10 januari. Denna advoka-

*Ang. ett
mellan Sverige
och Ryssland
avslutat
handelsavtal.
(Forts.)*

Ang. ett
mellan Sverige
och Ryssland
avslutat
handelsavtal.
(Forts.)

tyr är självmördande och ställer regeringen i ännu mera besvärande dager. Ty det är just *förhandlingarna* som ta tid. Och regeringen utsåg icke ens förhandlare förrän den 16 november! Kom sedan och skyll på riksdagen! Det finnes ju händelser, som se ut som tankar! Och den händelse, som inträffade, när ombytet ägde rum på utrikesministerposten, och som åtföljdes därav, att vid nästa konselj den 16 november utsågos förhandlare, den har i hög grad karaktären av en tanke. Det är *omöjligt* att på den punkten godtaga handelsministerns uppgift, att här tillfälligt sammanstötande omständigheter varit orsaken. Det skulle sålunda ha varit endast tillfälligt sammanstötande omständigheter, att utrikesministerskiftet kom att sammanfalla med återupptagandet av ryska förhandlingarna. Jag tror, att herr handelsministern icke kan få någon av denna kammare att tro detta, vid det förhållandet, att vi ha dokumentet av den 25 augusti, återgivet i min reservation, nämligen regeringens svar till Ossinsky på skrivelsen av den 6 juli, och vid det förhållandet, att de utredningar, om vilka herr handelsministern påstår, att det var dessa som hindrade att komma till resultat, i själva verket *ej* lade hinder i vägen. Ty herr Wohlin glömde att tala om för kammaren, att den ryska utredningskommissionens resultat framlades den 28 juli 1923. Han glömde nämna, att den 2 oktober var man från kommerskollegium färdig med sin utredning. Tiden mellan den 2 oktober och den 16 november, då underhandlarna utsågos, jag vill ställa den frågan till regeringens ledamöter, vad användes den till? Var det endast för att komma närmare den 10 januari och den då sammanträdande riksdagen? Det finnes ingen möjlighet för herr handelsministern att få kammaren att tro det. Det heter vidare, att dröjsmålet avsåg att få det rätta underlaget! Den som läst propositionen uppmärksam, finner att handelsministern talar om konferenser med näringslivets män. Det är visserligen sant, att kommerskollegium i sin utredning refererar till konferenser med näringslivets män. Men handelsministern pekar på direkta konferenser mellan regeringen och näringslivets män. Det finnes icke något aktstycke till konstitutionsutskottet överlämnat, som omtalar, vad dessa konferenser inneburit, och man får nöja sig med det knapphändiga, som säges i propositionen.

Vidare säges, att de jure-erkännande kunde ej brukas såsom något vederlag. Under sådana förhållanden tillåter jag mig att utala min förvåning över, att herr handelsministern och hela regeringen för övrigt i denna fråga följt den politik, som byggt på, att det svenska de jure-erkännandet hade ett så utomordentligt bytesvärde, att det *ej* finge i otid så att säga schackras bort. Samtidigt förklarar handelsministern, att det var ett misstag av mig att tro, att det hade något bytesvärde alls. Men varom vittnar då telegrammet från Moskva av den 2 februari i år, däri det upplystes, att det fanns benägenhet att gå oss till mötes ifråga om fordringsdeklarationen och klausulen om mest gynnad nation? Talar det *ej* om, att det fanns vederlagsvärde även så sent? För egen del har jag i kammaren förut gjort mig till tolk för den uppfattningen, att det var ett *oriktigt* förfarande av regeringen att envist operera med föreställningen om de jure-erkännandet som bytesobjekt. Den väg, som gick av den engelska regeringen, som började med de jure-erkännande för att få en inkörsport för att få en diplomatisk förhandlingsordning, det är den väg, som jag förut i kammaren tillåtit mig peka på som den enda riktiga.

Nu säger handelsministern vidare, att jag haft synnerligen bristfällig kännedom om förhandlingsläget i frågan. Ja, herr talman, jag vet icke, huruvida och i vad mån regeringen hade delgivit utrikesnämndens ledamöter tillräckliga upplysningar, men jag befinner mig i den punkten i samma predikament som nämndens övriga ledamöter i föreliggande fråga. Skulle därför handelsministerns uttalande på den punkten vara sant, så använder han där en *bumerang*, som med *fruktansvärd kraft kommer att drabba honom och hela regeringen*. Ty skulle

jag som medlem av utrikesnämnden haft en bristfällig kännedom om det verkliga förhandlingsläget, så måste detta bero på bristfällig information från regeringens sida till nämnden! Men uppriktigt sagt, så känner jag förhandlingsläget t. o. m. bättre än herr statsrådet.

Så förklarar handelsministern i fortsättningen, att jag i min reservation skulle beträffande rekvisitionsparagrafen förbisett, att med den nya bestämmelsen skulle i själva verket ett framsteg hava vunnits. Vari ligger, herr handelsminister, det framsteget? För det första var det ej endast jag utan säkerligen alla, som togo del av propositionen, som hade en känsla av förvåning, när man kom till artikel II mom. 5 och där fann en hänvisning till dessa ryska lagtexter, men förgäves sökte en bilaga, där man kunde se, vad dessa texter innehöll. Man hade en känsla av, att det föreläge en önskan, att här skulle riksdagen bara blunda och svälja avtalet utan att fråga efter, vilka bestämmelser man hänvisade till. Vi fingo i konstitutionsutskottet vidtagna åtgärder att sörja för, att riksdagen nu har aktstyckena under ögonen. Vad visa de? Ja även den punkten gled handelsministern förbi. De visa, att dessa huvuddekret, som reglera bestämmelserna om konfiskation och rekvisition, voro utfärdade 1921 och gällde alltså redan vid den tidpunkt, då vi 1922 behandlade avtalsfrågan. Men vidare är att nämna, att när vi den gången i avtalsutskottet förde fram förefintligheten av dessa dekret, så hette det från den nuvarande regeringens representanters sida: Det där är icke något att fästa sig vid, ty ryska dekret äro än så och än så, och det finnes icke någon stadgad rättsordning. — Men det går snabbt, mina herrar, med rättsordningens utveckling i Ryssland, om man får tro hans excellens herr statsministern! Ty när det gällde försvarsfrågan i remissdebatten, då förklarade han, att misstron från oss till Ryssland måste fotas därpå, att det där ännu icke finnes någon stadgad rättsordning. Det var i januari. Redan i mitten av mars anser sig regeringen kunna framlägga ett handelsavtal, som bygger på den satsen bl. a., att det blivit stadgade rättsförhållanden i Ryssland. Jag gratulerar regeringens medlemmar till att så intimt känna utvecklingen i Ryssland, att de märka vad alla andra i världen icke äro i stånd att märka, eller att skillnaden från januari till nu skulle vara så fruktansvärt stor. Men det sammanhänger kanske med en annan sida av regeringens politik i det stycket, och det är den, som tar sig uttryck i handelsministerns understrykande av konstitutionsutskottets mening, att det ägt rum en ekonomisk utveckling i Ryssland, som skulle vara en utveckling till det bättre. Jag hoppas, att herr handelsministern skall kunna realisera det projekt han ställde i utsikt, att vi i sällskap skulle göra en resa till Ryssland. Jag hoppas det därför att det kunde giva oss ett tillfälle att kontrollera, om det icke är rätt som säges, att efter Lenins död synes det ha blivit en skärpning av den ekonomiska politiken så att nepmännen fått maka på sig och skarpmakarna mera kommit till sin rätt. Skulle detta vara riktigt, såsom det är rapporterat av eminenta kännare av Ryssland, måste man ställa sig tveksam och fråga, huruvida den allmänna sats, som herr handelsministern bygger på, är riktig.

Men jag lämnar herr handelsministern och tar upp frågan i dess helhet. Vad som då först springer i ögonen är handelsavtalets behandling nu och 1922. År 1922 låg till grund för kamrarnas uttalande ett utlåtande från Rysslands-svenskarnas förenings styrelse. Det hade infogats i betänkandet från särskilda utskottet och fick färga uppfattningen i kammaren samt tog sig uttryck i vad medlemmar av den nuvarande regeringen hade att säga. Jag erinrar om att i det stycket från hans excellens statsministern gjordes gällande, såsom herrarna kunna se av den bilaga, som finnes vid min reservation, att innan Ryssland modifierat sina *samhällsprinciper*, kunde vi icke komma till tals med detta land på ett riktigt sätt. Jag skulle vilja säga, att inför det villkoret skulle vi nog

*Ang. ett
mellan Sverige
och Ryssland
avslutat
handelsavtal.*

(Forts.)

Ang. ett
mellan Sverige
och Ryssland
avslutat
handelsavtal.
(Forts.)

fått vänta ad calendae græcæ, herr talman, men nu har i alla händelser herr statsministern gått att taga detta avtal. Jag har icke sett, att den modifikation av samhällsprinciperna, som herr statsministern då förutsatte såsom villkor, har inträtt. Tvärtom! Jag tror, att det som i det stycket gällde 1922 det gäller skarpare nu därför att neppolitiken 1922 var uppe i zenit för att senare dala ned. Jag ber emellertid att få fästa uppmärksamheten på att den gången tillmättes Rysslandssvenskarnas uppfattning en avgörande betydelse. Jag erinrar mig, hur t. ex. herr Edén förklarade såväl i utskottet som här i kammaren, att man naturligtvis måste taga den allra största hänsyn till Rysslandssvenskarnas mening. Varför har ingen nämnt Rysslandssvenskarna nu? Har herr handelsministern överhuvud varit intresserad av att inhämta deras mening nu? Jag beklagar i så fall, att herr handelsministern, när jag ser honom nicka bifall, på denna punkt förfarit på samma sätt som i andra stycken och undanhållit riksdagen den värdefulla kännedomen om vad Rysslandssvenskarna haft att säga. Jag ber att få fästa uppmärksamheten på att Rysslandssvenskarna 1922, i vad gällde såväl ersättningsdeklarationen som konfiskations- och rekvisitionsbestämmelserna, uttryckligen förklarade, att med den ställning de fått i 1922 års avtal funnes ingen möjlighet att med minsta utsikt till framgång återupptaga verksamheten i Ryssland. Hur är det nu? Herr handelsministern vet, att rekvisitions- och konfiskationsparagrafen har samma innebörd nu som då. Han talade för kammaren om de olika avseenden, i vilka anmärkningar framställdes 1922. Han refererade alldeles riktigt den principiella anmärkningen, men gled förbi den anmärkning, som 1922 herr Lindman med mycken emfas framställde i kammaren, nämligen att det saknades bestämmelser, om i vilken valuta ersättning skulle utgå. Varför omtalade icke herr handelsministern, att vi i det stycket stå och stampa på samma fläck som 1922? Vi veta icke, i vilken valuta full ersättning skall utgå, om den skall utgå i tšervonetz eller i bolsjevikrubler. Det är fullständigt obestämt. Jag föreställer mig på den punkten, att den anmärkning, som framställdes från herr Lindmans sida, alltjämt står kvar, om icke herr Lindman har övergått till den intelligentas anpassningens politik så fullständigt, att han även i ett sådant för honom mycket centralt stycke skulle kunna ansluta sig till herr statsministern! Men det var icke bara herr Lindman utan även andra, som den gången riktade sina anmärkningar i *principiell* riktning mot 1922 års förslag. Man gjorde gällande, och så var fallet med herr Löfgren i första kammaren, att det är en underordnad fråga, om vederlag gives eller ej vid rekvisition och konfiskation. Det är en underordnad fråga, och huvudfrågan är, att man överhuvud taget erkänner rätten till konfiskation och rekvisition *såsom sådan*, och ur den synpunkten förklarade sig herr Löfgren i första kammaren nödgad att gå på avslagslinjen. Samma tema varierades här på olika sätt av herr Edén, herr Lindman och herr Nylander och andra samt i första kammaren även av hans excellens herr statsministern. Var befinna vi oss nu i dag? Jo, vi ha *samma* bestämmelser nu som då i det stycket. Konfiskation och rekvisition få äga rum. Den rätten är *icke* bestridd. Det enda, som vidtagits, är, att man hänvisar till den ryska laxtexten. Nu gjorde herr handelsministern gällande, att här vore dock så till vida en vinst för Sverige, som man nu hade säkerhet för att, om det bleve några skärpningar, man hade att hålla sig till lagtexten, vilken man angivit. Alldeles riktigt, men jag skulle vilja fråga herr handelsministern, hur blir det om jag tar honom på ordet och i likhet med vad han gör i propositionen förutsätter, att i Ryssland ha utvecklats allt largare och largare bestämmelser på det ekonomiska området: hur blir det då i förhållande till svenska företag? Jo, i avtalet stå de bundna av de relativt stränga bestämmelser, som gällde både 1921 och 1922, under det att i andra avtal det är så, om jag tar t. ex. italienska avtalets 10 §, att vederbörande kunna få möjlighet att följa med i samma utveckling som medborgarna själva. Herr handelsministern ska-

kar på huvudet, men herr handelsministern kan slå upp det italienska handelsavtalet och konstatera att min uppgift är riktig.

Vad slutligen angår ersättningsfrågan, så betonades i utskottets utlåtande 1922, att man ville ha uttryckt i ett principiellt erkännande av *ersättningskyldighet* från Rysslands sida, innan man överhuvud taget, såsom herr Edén formulerade det, kunde tänka sig en grundval för ekonomiskt samarbete med Ryssland. Var, mina herrar, finnes en antydan om erkännande av ersättningskyldighet nu? Jag vill säga, att den uppfattning, som herr Kilbom förde till torgs, vill jag på det bestämdaste protestera mot, ty på vilken sida vi än stritt i denna fråga, om en sak böra vi dock vara ense, nämligen att *rättmätiga* svenska krav skola vi icke släppa, och det ha vi från vårt håll hela tiden sagt och säga allt jämt. Men man skall å andra sidan vara tillräckligt ärlig för att öppet erkänna, att det krav, man ställde på avtalet av 1922, det kravet skall vidhållas den dag i dag är. Och då frågar jag, herr talman, vad ger deklarationen nu mera än den gjorde i 15 artikeln i 1922 års avtal? Försåvitt jag kan se, ingenting! Herr handelsministern gör genast en anteckning, och jag vet vad han skriver; han menar, att vi ha klausulen om mest gynnad nation. Alldeles riktigt, men herr handelsministern lämnade på den punkten en felaktig uppgift, när han gjorde gällande, att vår deklaration vore identisk med den italienska. Herr handelsministern bör observera, att i 2 artikeln i det italienska avtal, där den deklarationen finnes införd, finnes *icke* det uttryck framför »reclamations», som ligger i det engelska ordet »corresponding». Det finnes icke i det italienska avtalets text något, som svarar mot uttrycket »motsvarande» i det svenska avtalet. Men vidare glömde herr handelsministern bort att taga någon notis om den betydelsefulla tillsats, som finnes inskjuten i den svenska liksom i den italienska fordringsdeklarationen »under i övrigt fullt lika förhållanden». Jag hoppas verkligen, att den tolkning, som herr Kilbom försökte på den punkten, då vi remitterade propositionen till utskottet, icke är riktig, och det är min förhoppning, att de svenska statsmakterna icke skola på något sätt giva hemul åt den tolkning, som han försökte. Men å andra sidan är det uppenbart, att man i en allvarligt menad proposition från herr handelsministerns sida hade haft skyldighet att giva en antydan om vad det skulle innebära. Nu för det oss ut i det ovissa, och vi veta icke, hur tillämpningen skall äga rum.

Den tredje huvudanmärkningen, som 1922 framfördes, framställdes särskilt energiskt av herr Edén. Ja, det var för hans vidkommande huvudanmärkningen. Det gällde *reciprocitetsrätten*. Den utformades i 1922 års avtal huvudsakligen i dess tredje artikel. Mot den anmärkte man, att den skulle giva åt ryssarna ett försprång framför oss. Det skulle komma en översvämning av ryssar till landet, och man skulle icke realisera den reciprocitetsrätt, som den dåvarande tredje artikeln inneslöt. Hur är det med det nuvarande avtalet? För det första står reciprocitetsrätten kvar i samma omfattning som 1922. För det andra finnes här ett tillägg. Herr Wohlin sökte göra gällande, att det är bara ett oskyldigt tillägg, som följer självklart av de jure-erkännandet. Det är icke så enkelt. Jag tror, att herr handelsministern bör taga sig en funderare till på tillägget. Han skulle fråga våra underhandlare och då skulle han få veta, att under underhandlingarnas gång dock kommit fram vad man från den andra partens sida närmast menade. Det heter, att därmed skulle avses operasångare och operasångerskor och artister i allmänhet, och jag förmodar, att herr handelsministern har så mycket av sin artistiska ådra kvar, att han behjärtat den synpunkten. Men det finnes ett men! Det sammanhänger med den ståndpunkt, som majoriteten i riksdagen 1922 intog till propagandaförbudet. Nu har jag konstaterat i min reservation, att förbudet mot propaganda är borta. 1922 fanns det i avtalet, men då gällde det endast officiella representanter och deras medhjälpare. Nu är det klart, att med de jure-erkännandet finnes icke längre anledning att hava ett så

Ang. ett
mellan Sverige
och Ryssland
avslutat
handelsavtal.
(Forts.)

Ang. ett
mellan Sverige
och Ryssland
avslutat
handelsavtal.
(Forts.)

beskaffat propagandaförbud kvar. Men vad man 1922 anmärkte på, det var, att de icke fanns propagandaförbud för de andra ryssarna, för vanliga ryska medborgare. Jag vill med glädje konstatera, att man även på den punkten slagit till fullständig reträtt. Jag konstaterar det med glädje därför att det visar, att icke ens den nuvarande regeringen har på den punkten lyckats föra fram den synpunkt, som 1922 enligt min mening med fullkomlig orätt sköts i förgrunden. Jag kan lugna kyrkoherde Per Pehrsson i Göteborg, som jag vet är bekymrad i detta stycke, att, har man en gång de jure-erkännandet, alla möjligheter finnas för en regering att utvisa utländska medborgare, vare sig de äro ryssar eller andra, som bedriva politisk propaganda i Sverige.

I dessa anseenden, i vilka 1922 års riksdag förklarade det då framlagda avtalet oacceptabelt, har den av den nuvarande regeringen framlagda propositionen *icke* skapat en härsman större fördelar för Sverige än det förra förslaget. Men, mina herrar, sedan dess ha två år gått. Sedan dess har i hängnet av de jure-erkännande och de facto-avtal andra länder satt sig i förhand. Vi ha sett, hur Tyskland med vanlig företagsamhet och med stöd av Rapallofördraget gått framåt på den ryska marknaden. Vi ha sett, hur Hamburger—Russische Seefahrts—Gesellschaft bildats, vi ha sett Russische Filial-bank med Stinnes bakom träda ut i livet. Det är dock något som vi få räkna med. För oss är obehagligt det förbehåll, som finnes i artikel VIII. Även det gled herr handelsministern lätt förbi. Han säger, att vi icke hade vunnit något på att giva de jure-erkännande förut. Det är dock ett faktum, att artikeln VIII ger ett vittnesbörd, att hade vi kommit förut, hade vi sluppit det förbehåll, som där är inristat och som har en mycket oroväckande räckvidd. Jag ber att få fästa herr handelsministerns uppmärksamhet på att våra närmaste konkurrenter på de baltiska vattnen, *England* och *Tyskland*, där äro undantagna, och medan herr handelsministern var i farten att redogöra för det italienska avtalet, borde han ha nämnt, att det finnes en italiensk exportartikel, nämligen *traktorer*, som icke är så betydelselös för den svenska industrien.

Ja, herr talman, jag vill icke längre taga kammarens tid i anspråk med att replikera handelsministern. Jag vill sluta med att säga, att jag är glad över att vi ändå äntligen ha nått ett resultat, men jag beklagar, att oförmågan hos riksdagens majoritet år 1922 att se klart i det ryska problemet har vållat, att vi nu stå med ett så dåligt handelsavtal, som vi i själva verket göra. Hade det funnits den rätta viljan hos den nuvarande regeringen, hade det funnits en sådan förmåga, som herr Wohlin år 1922 önskade, att det skulle finnas, och hade det funnits något av den diplomati, om vars snara inträdande i vår utrikespolitik han då siade, ja, då hade, mina herrar, det avtalsförslag, varom vi i dag ha att besluta, sett ut på ett annat sätt.

För min del kommer jag, herr talman, icke att framställa något yrkande om bifall till min reservation, detta därför, att den icke från min sida avsetts att ställas under yrkande. Den har avsett att visa riksdagen, hur det har stått till med den politik, som har förts. Den har avsett att lägga fram det faktiska materialet, som ådagalägger, *att riksdagen i vissa väsentliga avseenden förts bakom ljustet*. Det utlåtande, som konstitutionsutskottet har givit, är tillräckligt kritiskt och tillräckligt ättiksurt, om jag så får säga, för att vinna mitt bifall. Jag kommer därför, om det skulle bli votering, att rösta för detsamma.

Herr Nylander: Herr talman! Jag begärde närmast ordet med anledning av en passus i herr Kilboms yttrande, vilken redan i förbigående berördes av herr Engberg i hans nu hållna anförande. Det gällde herr Kilboms sätt att resonera om våra svenska rättskrav i Ryssland. Herr Kilbom förklarade sig icke blott betvivla, att dessa rättskrav vore riktiga och rättvisa, utan han gick så långt, att han för sin del godkände de ryska arbetarnas sätt, som han

uttryckte sig, att utan ersättning rekvirera de utländska tillgodohavandena. Jag kan icke annat än be att få inlägga en bestämd gensaga emot detta sätt att resonera. Jag vet, att herr Kilbom är underkunnig om att dessa svenska fordringar varit föremål för noggranna undersökningar, och att de också reducerats, där det visat sig, att de icke vilat på en faktisk grund. Jag kan icke finna annat än att det är ansvarslöst att i den svenska riksförsamlingen föra sådant tal, ty självklart är, att det icke kan vara ägnat att underlätta tillfredsställandet av dessa våra rättskrav i framtiden. Herr Kilboms sätt att godkänna förfaringssättet där ute, borde emellertid bli bekant över hela Sveriges land, ty man ser därav, vad herr Kilbom och, som jag antar, hans kamrater ha för åsikt om den privata äganderätten och de medel, som kunna användas för att beröva ägarna tillhörigheten av sin egendom.

Vidare vill jag inlägga en gensaga emot herr Kilboms påpekande av de fördelar, som för vår industri och därmed även för arbetarna skulle ha vunnits genom ett antagande av ett avtal redan år 1922. Jag kan bestämt förklara, att herr Kilbom i denna punkt gör sig skyldig till överdrift. Närmast före och närmast efter den tiden pågingo visserligen nog så omfattande leveranser från Sverige till Ryssland, vilkas omfattning framgår av utskottsbetänkandet av år 1922 liksom även av den dåvarande kungl. propositionen, om jag icke minns orätt. Men att märka är, att dessa leveranser skedde emot kontant betalning, och herr Kilbom vet, att denna förutsättning för leveranser, nämligen förmågan att kunna betala kontant, har undan för undan förminskats och därmed även avsättningsmöjligheterna i Ryssland såväl för den svenska som för många andra länders industrier. Man skall alltså icke vilseleda våra arbetare genom att måla ut vare sig att så mycket förklarats genom att 1922 års förslag föll eller att, om nu det föreliggande avtalet, som jag hoppas, går igenom, så mycket omedelbart står att vinna, ty det är icke riktigt.

När man nu som herr Kilbom och herr Engberg kritiserar de borgerliga partiernas ställning år 1922, glömmer man, såvitt jag förstår, den utveckling, som i alla fall sedan den tiden har ägt rum i Ryssland. Herr Engberg förklarade visserligen, att en försämring på sista tiden börjat inträda i Ryssland på grund av den opposition, som uppstått emot den s. k. nep-politiken, och däri har han nog alldeles rätt, men man skall icke glömma, att från 1922 och till tiden efter Lenins död har ändå en viss stabilisering inträtt, som har fått till följd, att intresset inom våra industri-, handels- och sjöfartskretsar betydligt vuxit. Mitt motiv för avslag år 1922 var just, att det då faktiskt saknades ett sådant intresse inom största delen av den svenska industrien, där man ansåg, att man med det då föreliggande förslaget saknade tillräckliga garantier för att under de då rådande ryska förhållandena kunna våga sig på någon verklig affärsverksamhet därute. I den punkten har nu en förändring inträtt, som gör sitt till att jag för min del kommer att gå med på det nu föreliggande förslaget.

För övrigt kan jag icke finna annat än att man vid sin detaljgranskning av detta förslag, på vilken jag saknar anledning närmare ingå, då det redan berörts av herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet, som väl ytterligare kanske får anledning att göra den till föremål för granskning, i alla fall skjutit alldeles över målet. Jag är för min del övertygad om att, alltefter som andra länder komma att sluta avtal med Ryssland, komma dessa punkter, som man här kritiserat så småningom att reglera sig själva, och en sådan reglering kommer enbart att bli till fördel för Ryssland självt. För såvitt man icke skall kasta alla ekonomiska hänsyn över bord, måste den stunden komma, då man även i Ryssland finner detta, därom torde nog herr Kilbom så småningom bli övertygad.

*Ang. ett
mellan Sverige
och Ryssland
avskutat
handelsavtal.
(Forts.)*

Ang. ett
mellan Sverige
och Ryssland
avslutat
handelsavtal.
(Forts.)

Utan att därför, som sagt, ingå på en detaljgranskning, kan jag emellertid rent principiellt — även med tanke på kommande andra avtal i framtiden — icke säga annat än att jag för min del finner det olämpligt att man på det sätt, som herr Engberg gjort, i en stor utförlig reservation upptagit hela frågan till en dylik behandling. Jag tror mig åtminstone förstå, att utskottet å sin sida härigenom tvungits att även ingå på en så pass utförlig befattning med ärendet, som skett. För mig står det klart, att det lyckligaste och bästa hade varit, att utskottet antingen till- eller avstyrkt förslaget, sedan det tagit del av alla med frågan förknippade ärenden, ty jag kan icke för min del på något sätt begripa, att man gagnar saken genom en sådan kritik och en sådan debatt. I stället för att man bör försöka ena sig om en aktiv, nationell, kulturell och ekonomisk kraftig politik för att förbättra förbindelserna med Ryssland, gör man därigenom frågan till ett inrikespolitiskt tvisteämne och framkallar ett käbbel, som sannerligen icke kan bidra till att nå de praktiska resultat, vilka vi alla eftersträva i vårt förhållande till Ryssland.

Utgående från denna rent principiella ståndpunkt skulle jag under sådana förhållanden även ha kunnat gå med på det yrkande, som i första kammaren framställt av herr Thulin, och som här också framställt av herr Kilbom, nämligen att man skulle stryka utskottets motivering, men då detsamma nu i alla fall föreligger, kan man ändå icke nå det resultat, vilket jag för min del hade ansett vara det riktiga, utan jag får därför, herr talman, för min del inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Marks von Würtemberg:** Herr talman, mina herrar! Det föreliggande förslaget till handelsavtal med Ryssland har blivit enhälligt tillstyrkt av konstitutionsutskottet, och det har redan antagits av första kammaren. All sannolikhet talar för att resultatet skall bli detsamma i denna kammare. Ingen talare har, såvitt jag har hört, yttrat sig emot avtalet, utan den diskussion, som har ägt rum, har rört sig på ett annat plan. Man har, åtminstone under den tid, jag varit närvarande, uteslutande talat om två frågor. Den ena är den, huruvida regeringen under sin behandling av ärendet har visat tillräcklig skicklighet, rätt bedömt situationen och icke försummat något; den andra är, huruvida detta avtal är bättre eller sämre än det, som förelåg år 1922. I dessa frågor, som huvudsakligen äro av inrikespolitisk natur, skall jag för min del icke alltför mycket fördjupa mig, men jag måste likväl något beröra dem.

Vad först beträffar frågan om det sätt, varpå ärendet handlagts av regeringen, skall jag inskränka mig till att tala om vad som åtgjorts åt detsamma under den tid, jag haft äran att inneha utrikesministerposten. Då jag så gör, ligger häri ingalunda något förstucket instämmande i den kritik, som från vissa håll har ägnats mina kolleger för deras befattning med ärendet, innan jag tillträdde mitt ämbete. Såvitt jag kunnat bedöma saken, hade avtalet och förhandlingarna fått alldeles samma förlopp, vare sig de hade börjat några månader eller kanske ett halvår tidigare än vad nu blev fallet, och inlett på den bas, som blev vald för deras upptagande. Begränsningen till den tid jag har varit utrikesminister beror uteslutande därpå, att jag från denna utgångspunkt har att tala endast om vad jag direkt och personligt känner till.

Då förhandlingarna inleddes i mitten av november 1923, tog man till utgångspunkt ett svenskt förslag, som var byggt på principen om ett de facto-erkännande. Att så skedde, berodde därpå, att man ansåg situationen, vårt förhållande till Ryssland, knappast hava förändrats från den tid, då underhandlingar förra gången bedrevos, nämligen året förut, då alla, även de,

som ivrigast förordade ett handelsavtal, voro ense om att avtalet borde byggas på de facto-principen. För min del vet jag åtminstone icke, att något under tiden hade förändrats, som kunde motivera en förändrad hållning. Förhandlingarna fortgingo under ungefär en månad till framemot jul, då herr Ossinsky nödgades resa till Ryssland för andra angelägenheter, och vilade sedan ungefär en månad till följd av hans bortovaro och andra hinder från hans sida. Under det att förhandlingarna pågingo, visade det sig emellertid, att det fanns vissa, jag skulle vilja säga döda punkter, där det syntes ytterst svårt att komma till någon överenskommelse. Det fanns vissa frågor, där vi på svensk sida måste fasthålla vid krav, som alltjämt från vår sida ha uppställts, men vilka man på rysk sida icke ansåg sig kunna tillmötesgå. De viktigaste av dessa punkter voro dels den, som rörde våra medborgares ersättningsanspråk, där man å rysk sida icke ville gå längre än till en slags deklaration, motsvarande den som Danmark hade erhållit 1923 och som i själva verket var fullkomligt intetsägande och värdelös, dels även den, som rörde principen om undantag från mest gynnad nations behandling, där det ryska förslaget från vår sida måste anses fullkomligt oantagligt.

Så stod saken, då man åtskildes före jul. Man hade visserligen förhoppningar om att kunna finna några förlikningsmöjligheter, då förhandlingarna åter skulle upptagas, men det såg onekligen en smula mörkt ut. Emellertid återupptogs förhandlingarna i slutet av januari, alltjämt på samma grundval, de facto-principen. Att denna grundval alltjämt fasthölls berodde, vågar jag säga, icke blott på oss. I den svenska regeringen hade tämligen tidigt varit på tal, huruvida man icke borde inlåta sig på förhandlingar om ett handelsavtal på bas av *de jure-erkännande* och i förening med ett sådant avtal en deklaration om fordringsanspråken, sådan vi ville ha den; men det fanns grundad anledning tro, att man på detta stadium av förhandlingarna icke hade något synnerligen stort intresse för en dylik omläggning av förhandlingsbasen utan helst såg, att man fortsatte, som man hade börjat, på basen av ett de facto-erkännande. Jag vet visserligen mycket väl, att långt tidigare, i juli, herr Ossinsky i en avlåten skrivelse hade förordat grundvalen av de jure-erkännande, men icke annat än jag kan förstå, hade denna ståndpunkt tills vidare uppgivits.

Ja, så låg saken, då det så småningom började visa sig tecken på att vissa andra stater, stater av stor betydelse, skulle skrida till ett de jure-erkännande. Sådana tecken förspordes i viss mån redan i december, det vill jag ingalunda dölja, då man hade anledning tro, att England skulle lämna ett förbehållslöst de jure-erkännande, och att Italien skulle komma att ge ett dylikt erkännande i samband med ett handelsavtal, men det var långt ifrån säkert, vare sig *att* så skulle bli fallet, eller *när* det skulle inträffa. Herr Engberg har här talat om att den svenska beskickningschefen i London upprepade gånger talat om ett de jure-erkännande såsom säkert förestående, och jag vill icke neka till att uttalanden i denna riktning ha förekommit från hans sida, men av de handlingar, som ha företetts för konstitutionsutskottet, framgår, att han själv var ganska oviss, både om ett erkännande skulle komma, och om det skulle bli förbehållslöst. En sådan ovisshet rådde ännu i slutet av januari. Vad Italien beträffade, hade man från ganska säkert håll uppgift om att det skulle kunna dröja rätt länge ännu, innan förhandlingarna där blevo avslutade. Emellertid kom det engelska erkännandet den 1 februari, och det befanns vara förbehållslöst.

Dagen därpå inträffade något, som herr Engberg har skarpt accentuerat. Det kom nämligen ett telegram från handelsdelegationen i Moskva, som utvisade, att genom en enskild man hade framförts ett meddelande om att sovjetregeringen skulle vara villig att gå in på våra krav i fråga om skadestånds-

Ang. ett
mellan Sverige
och Ryssland
avslutat
handelsavtal.
(Forts.)

*Ang. ett
mellan Sverige
och Ryssland
avslutat
handelsavtal.
(Forts.)*

fordringarna och ställningen som mest gynnad nation, om vi ögonblickligen eller, som det uttrycktes, omedelbart före Italiens väntade de jure-erkännande lämnade ett sådant erkännande. Herr Engberg har ansett, att det låg ett mycket stort fel däri, att vi icke omedelbart reflekterade på detta förslag. Jag vågar mellertid fästa uppmärksamheten därpå, att, utom att förslaget icke var officiellt, det förelåg ett avgjort hinder mot ett dylikt omedelbart accepterande av förslaget i det förhållandet. Vi hade ju hela tiden opererat och måste operera med ett handelsavtal, som skulle vara förbundet med det ifrågasatta de jure-erkännandet, och vid denna tidpunkt, den 2 februari, fanns det många punkter i förhandlingarna om handelsavtal, som voro ouppklarade mellan oss och de ryska förhandlarna. Att slutförhandla om dessa kunde icke ske på en dag, eller två eller tre. Man väntade, som sagt, varje dag det italienska erkännandet — vilket också kom några dagar senare, den 7 februari — och det var fullkomligt omöjligt att omedelbart lägga om det hela. Erfarenheten visade också längre fram, då på vårt initiativ de jure-erkännandet kom på tal, att det tog åtskillig tid att komma överens med den ryska delegationen om hur ett avtal på denna grundval skulle te sig. Jag kan för min del icke förstå, att något fel begicks därigenom, att man icke ögonblickligen slog till den 2 februari, utan jag anser tvärtom, att något sådant hade varit fullkomligt uteslutet. Sedan kom det italienska erkännandet som jag nyss nämnde den 7 februari, och därefter följde det norska den 15 februari och vårt den 15 mars.

Att någon skada skulle hava skett av det dröjsmål, som då ytterligare ägde rum, vågar jag bestämt bestrida. Norge har icke fått någon bättre ställning än vi, och det hade väl alltså varit — kan man antaga — ungefär likgiltigt, huruvida vi några veckor förr eller senare på det stadiet presterat ett erkännande eller icke. Ja, med detta har jag nu velat och — såsom jag hoppas — i någon mån också lyckats bevisa, att någon försumlighet, som kan läggas regeringen till last, icke ägt rum på det stadium av förhandlingarna, varom jag nu talat.

Beträffande frågan huruvida det nu föreliggande avtalet är bättre eller sämre än 1922 års avtal, skall jag icke fördjupa mig däri. Det har talats rätt mycket från olika sidor om den saken, och det tjänar icke mycket till att nu gå in på detaljerna. Jag vill blott uttala min bestämda uppfattning, att detta avtal i varje fall i en fråga av den allra största vikt, nämligen om våra medborgares ersättningsanspråk, innebär ett avgjort företräde, ett mycket stort företräde framför 1922 års förslag, vilket för mig är nog. Jag vill också framhålla, att hade vi följt vissa råd, som gävos oss, nämligen att ge ett förbehållslost de jure-erkännande efter engelskt exempel, hade vi med all säkerhet icke uppnått de förmåner, som vi i det avseendet vunnit.

Emellertid skall jag vara den förste att erkänna, även jag, att avtalet på vissa punkter icke är sådant, som man skulle kunnat önska. Anledningen härtill ligger i åtskilliga omständigheter. I viss mån i den situation, som efter hand skapats och som jag tror, att vi icke kunnat göra något åt. Kanske ligger anledningen därtill också i den mindre dugliga diplomati, varom herr Engberg talat. Jag har ingen anledning att i det avseendet framkomma med några stora ord, men jag tror, att våra förhandlare och kanske också vår regering icke skött sig alltför dåligt under de förhållanden, som förelågo. En omständighet emellertid, som jag tror medverkat till att avtalet i vissa fall icke blivit så förmånligt, som det kunnat bli, är, att på svenskt håll fronten icke var obruten. Det har framträtt, t. o. m. ganska skarpt, inför offentligheten, att man icke varit enig om den hållning, som borde intagas, utan man har tillrätt regeringen att göra eftergifter, som jag måste bedöma såsom synnerligen olämpliga, vare sig det varit fråga om ett omedelbart de jure-erkän-

nande eller om andra bestämmelser för skadeståndsanspråken än dem, som vi nu fått. Att en dylik oenighet var till skada för förhandlingarna å vår sida, torde icke behöva närmare understrykas.

Ja, avtalet är nu sådant som det är. Det gäller att helt förkasta det eller helt antaga det. Jag föreställer mig som sagt, att utgången icke kan bli mer än en. Sådant avtalet blivit, tror jag, att man icke bör alltför mycket underskatta dess betydelse. Det medför i varje fall en möjlighet att utveckla våra handels- och sjöfartsförbindelser, för vilka på många håll i vårt land så ivrigt höjts röster. Huruvida en sådan utveckling verkligen skall komma till stånd, beror på åtskilliga omständigheter, bland annat på huruvida den stabilisering, som under senare åren kunnat konstateras i Ryssland, också kommer att fortgå, och huruvida de bestämmande kretsarna i Ryssland komma att anse sig ha fördel eller icke av att i större omfattning anlita utländskt kapital och utländsk företagsamhet. Huru det kan komma att gå, får framtiden utvisa. I varje fall — säger jag — finnes från vår sida möjlighet att få livliga förbindelser till stånd. Jag vill för min del hoppas, att denna möjlighet må bli en verklighet; och i denna förhoppning är det, som jag tillåter mig anbefalla det föreliggande förslaget till antagande av kammaren.

Ang. ett mellan Sverige och Ryssland avslutat handelsavtal.
(Forts.)

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Pehrsson** i Göteborg: Herr förste vice talman! När, såsom kammarens ledamöter behagade finna, utskottet enat sig om ett tillstyrkande av bifall till Kungl. Maj:ts proposition trots de olika meningar, som i utskottet förelågo, beror det därpå, att utskottet haft en stark känsla av sitt ansvar inför landet. Det är alldeles otvetydigt, att det skulle vara till skada för framtiden, då detta avtal och särskilt den deklaration, som är citerad, kommer att ligga såsom grundval för vidare fortsättning av förhandlingar om dessa frågor, om vi här skulle på något sätt hava markerat annat än att vi stå bakom vår regering beträffande det förslag, som här är framlagt.

Vi hade säkerligen icke heller kommit med en så pass vidlyftig motivering för så vitt det icke blivit en, jag vågar säga, ovidkommande reservation, där en förväxling gjorts mellan de tvenne uppgifter, som konstitutionsutskottet har. Herr Engbergs reservation synes mig icke hava någon hemortsrätt här, utan, den hör mera till dechargebetänkandet. Och jag tror icke, att herr Engberg genom detta har gagnat landet och främjat dess intressen, utan jag tror — och det nödgas jag utsäga utan att på något sätt kläda in det — att huvudskälet för honom varit att söka komma regeringen och förhånda även dess underhandlare till livs. Det synes mig vara en ovidkommande synpunkt, när det gäller så allvarliga ting som förhållandet till ett främmande land.

Jag vill medgiva, att såsom utskottet nu har klarlagt saken, ha vi visserligen icke vunnit — och hans excellens herr utrikesministern delar själv denna uppfattning — genom detta avtal vad vi önskat att vinna, utan det står säkerligen åtskilliga krav kvar att tillvarataga. Men vi anse dock, att den situation, som för närvarande föreligger, är av den art, att vi icke kunna undvara en reglering av våra handelsförbindelser med Ryssland, och detta särskilt såsom en följd av det de jure-erkännande, som från vår sida kommit Ryssland till del, sedan andra länder gjort detsamma. Jag skall icke ingå på detaljerna. Från olika synpunkter har redan bemötts en del anmärkningar, som framkommit i herr Engbergs och herr Kilboms yttranden, och det synes mig, som om det också tydligt nog framgått, att det som gjorts från vår regerings sida dock medfört ett resultat, som är antagligt för den svenska riksdagen.

Herr Engberg gjorde en liten hänsyftning till mig i sitt anförande, och jag skall med anledning härav be att få taga upp detta. Det var just frågan om

Ang. ett
mellan Sverige
och Ryssland
avslutat
handelsavtal.
(Forts.)

propagandan, vars motande han med rätta ansåg ligga mig mycket om hjärtat. Ja, utan tvivel, men här har det givits fullt klara skäl, varför icke den saken skall tagas in i handelsavtalet, sedan ett de jure-erkännande skett, nämligen att den ryska propagandan bör bekämpas på andra vägar än i avtalsbestämmelserna. Det bör ske på grundval av de folkrättsliga bestämmelser, som äro gällande, och genom vad svensk strafflag i det avseendet stadgar. Jag är övertygad om att man i någon mån skall kunna nå detta syftemål, och jag hoppas t. o. m., att det skall bli av god verkan.

Men jag vill ärligt säga ifrån, att jag anser, att den största faran av ett handelsavtal ligger icke däri, att vi eventuellt komma att göra ekonomiska förluster eller åtminstone betydliga missräkningar, utan den ligger däri, att vi få på köpet åtskilligt, som jag vill förlikna vid det ogräs, som emellanåt brukade följa med den ryska rågen, när vi här i landet finga den såsom utsäde, och som vi haft besvär nog för att utrota — ett ogräs, som när det gäller åskådningar och uppfattningar om samhällslivet är av synnerligen betänklighet art. Herr Kilbom har i sitt yttrande sagt åtskilligt, som kommit mig att tänka, mina herrar, på en av vårt lands främsta folkpsykologer, professor Sundbärg, och vad han talar om såsom »det där, som svensken står värnlös emot!» Vi ha fått ett synnerligen starkt belägg härpå, när herr Kilbom här under kammarens och talmannens tålmod yttrat så oerhörda saker, att man förvånar sig över, att det varit möjligt, att sådant kunnat i svenska riksdagen framföras. Här har han stått såsom representant för Sovjetregeringen, och det har icke varit Sverige utan Ryssland, som legat honom närmast om hjärtat. Han har här uttalat sin glädje över »rekvisitioner», om man kan komma åt också svenska medborgarnas egendom. Han har gratulerat Sovjetregeringen till den »triumf», som den här vunnit. — Jag tror nu för min del icke, att det är så mycket att tala om! — Han har uttalat sin samstämmighet med dem, som icke vilja låta rättskraven komma till sin rätt där ute beträffande de svenskar, som förlorat sin egendom under revolutionen. Han har ställt sig solidarisk med sina principaler i Moskva!

Jag kan icke annat än i detta sammanhang betona, att när vi tala om den ryska propagandan och rädslan därför, är det icke så mycket om propagandan från ryskt håll som i stället om den *propaganda, som sovjets handgångne män och lydnapliktiga representanter inom eget land utföra*. Denna från Ryssland visserligen understödda propaganda är *i sanning mycket farligare än den av ryssar skötta propagandan i landet*. När jag deltagit i utskottsbeslutet och därmed instämt i de ord, som här sägas, att det vore »att förvänta, att regeringen med synnerlig uppmärksamhet alltfort skall följa hithörande spörsmål», ligger i denna förväntan en förhoppning, att svensk regering — den må sedan ha vilket underlag som helst — skall ha ögonen på hithörande förhållanden, och jag tillåter mig utsträcka detta — även om det skulle ligga litet utanför debatten i dag men med anledning av herr Kilboms yttrande — dit, *att regeringen må hålla ögonen även på den propaganda för Rysslands intressen, som här drives från dem, som här representera Ryssland mer än Sverige*.

För övrigt vill jag, mina herrar, med avseende på denna punkt tillägga, att det är en självklar sak, som dock synes behöva sägas ut här i dag — och kunde det sägas så, att det hördes ända till Ryssland! — att vill man leva i vänskap och under fredliga förhållanden till en grannation, är det i första hand en naturlig förutsättning, som icke kan eftergivnas, att icke — och här använder jag de engelska expertuttrycken — *det ena landet skall öva en propaganda i det andra landet, som »skadar detta andra lands intressen eller söker omstörta dess institutioner»*. När vi nu tillstyrka detta förslag till handelsavtal, är det under förutsättning av att denna självklara folkrättsregel skall komma till erkännande

icke blott från vår sida utan också ifrån rysk sida, så att det blir full reciprocity.

*Ang. ett
mellan Sverige
och Ryssland
avslutat
handelsavtal.
(Forts.)*

Jag skulle naturligtvis, herr förste vice talman, kunnat förena mig i det yrkande, som gjorts i medkammaren, att vi skulle taga utlåtandet utan någon motivering, men sedan herr Kilbom nu yttrat sig i den riktning, han gjort, och framställt just detta yrkande, skulle ett sådant beslut av denna kammare få en färg, som jag icke vill vara med om att förläna detsamma. Därför vill jag, herr förste vice talman, med dessa ord ansluta mig till utskottets yrkande och hemställa om bifall till detsamma.

Herr Larsson i Västerås: Herr talman! Jag hade knappast haft anledning att uppträda i denna debatt, försåvitt det icke här framställts ett yrkande, som avvikit från utskottets, nämligen att kammaren borde antaga utskottets kläm men med uteslutande av motiveringen. Detta förslag har även ställts i första kammaren och, enligt vad jag sport, vunnit bifall, egendomligt nog, det måste jag stryka under, med kännedom om behandlingen i utskottet av denna fråga.

Såsom tidigare anmärkts här i kammaren, har utskottet varit fullt enigt om att tillstyrka det föreliggande avtalet. Men såsom det också här i dag framgått, har det icke varit möjligt att vinna samma enighet rörande motiveringen för detta tillstyrkande. Därom hava meningarna varit rätt delade, ifrån dem vilka velat ha en blank tillstyrkan utan någon motivering, alldeles som herr Kilbom, och till dem, som velat ha ett utlåtande i enlighet med herr Engbergs reservation. Nu har utskottet emellertid ansett, att riksdagen icke borde utan vidare godtaga detta förslag till avtal utan att samtidigt också peka på de väsentligaste av de brister, som utskottet för sin del anser vidlåda detsamma. Därvid har utskottet emellertid nogsamtt iakttagit den varsamheten, att utskottet icke givit sig in på någon som helst tolkning av oklara punkter, vilket givetvis är synnerligen vanskligt för både utskottet och framför allt riksdagen. Jag nödgas nu, herr talman, med hänsyn till det yrkande, som är framställt av herr Kilbom, och med tanke på att möjligen en del av denna kammare också skulle falla för frestelsen att följa första kammarens beslut i detta ärende, något gå igenom vad utskottet i sitt utlåtande sagt, så att kammaren får ett färskt intryck av att utskottet icke har sagt någonting mera än vad som åtminstone enligt min mening och utskottsmajoritetens mening bör sägas, då vi nu gå att godkänna en överenskomst av den art, som här föreligger.

Utskottet har nu för det första — jag ber att få understryka det — icke ansett sig böra gå in på en jämförelse mellan det avtal, som förelåg vid 1922 års riksdag, och det avtal, som nu föreligger, huruvida det nu föreliggande är bättre eller sämre än det, som förelåg vid 1922 års riksdag. Ej heller har utskottet ansett sig böra gå in på frågan huruvida väsentliga eller större fördelar kunnat vinnas, om ett avtal tidigare träffats. Det är klart, att man om den saken kan mycket väl diskutera, såsom också debatten här i dag i kammaren vittnar om, men jag för min del — och jag skulle tro även majoriteten av utskottet — har resonerat på det sättet, att beträffande själva sakfrågan i det läge, vari den för närvarande befinner sig, torde ett sådant resonemang icke ha någon reell betydelse. Dock vill jag säga, att det givetvis kan ha sin betydelse i den meningen, att det varit en viss tillfredsställelse att få konstaterat, att vissa medlemmar av riksdagen, som 1922 voro mot det då föreslagna avtalet, sedan dess kommit på bättre tankar och nu livligt förorda ett liknande avtal, som är föremål för delade meningar, huruvida det är bättre eller sämre. För min del tror jag, att det är av ungefär samma valör som det av år 1922, men jag skall icke ge mig närmare in på den saken.

Utskottet går vidare in på frågan om deklARATIONEN rörande fordringsanspråken, som egentligen icke hör till avtalet, men som naturligtvis måste ses i sam-

Ang. ett
mellan Sverige
och Ryssland
avslutat
handelsavtal.
(Forts.)

band med detsamma. Utskottet uttalar här, att starka betänkligheter kvarstå med hänsyn därtill, att det föreliggande avtalet icke innefattar lösning av frågan om svenska statens och svenska medborgares fordringsanspråk; »dessa anspråk hava endast såtillvida», säger utskottet, »vunnit beaktande, att i här ovan intagna deklaration förbehåll gjorts för desamma». Utskottet fortsätter: »Med hänsyn till styrkan av ifrågavarande rättskrav hade man enligt utskottets mening med skäl kunnat förvänta, att i samband med erkännandet de jure en tillfredsställande reglering av nämnda fordringar skulle åvägabragts.» Detta är vad utskottet sagt rörande denna deklaration angående fordringsanspråken, men så fortsätter utskottet: »Å andra sidan kan konstateras att enligt nyssnämnda deklaration svenska anspråk förklarats icke skola — under i övrigt fullt lika förhållanden — underkastas en mindre gynnsam behandling än motsvarande anspråk från vilken som helst tredje stat eller dess medborgare och sålunda icke komma i sämre ställning än på lika rättsgrund stödda anspråk från annan nation.» Beträffande denna deklaration som herr Kilbom tycks mycket fästa sig vid säger utskottet i fortsättningen: »Deklarationen synes sålunda erbjuda en basis för fortsatt hävdande av de svenska rättskrav, vid vilka riksdagen år 1922 fäste och alljämt läser fästa synnerligt avseende.»

Jag frågar: Kan det vara något för mycket sagt i detta? Däri ligger ingenting annat än att, om utlåtandet bifalles i sin helhet, andra kammaren fortfarande säger ifrån, att den fäster särskild vikt vid att regeringen fortsätter på den basis, som nu är lagd, och ser till vad som kan göras i detta avseende. Utskottet tillägger: »Det torde kunna förväntas, att regeringen alltfort med synnerlig uppmärksamhet följer hithörande spörsmål, vilkas lösning på ett tillfredsställande sätt enligt utskottets mening är en ofrånkomlig förutsättning för åstadkommande av verkligt goda och förtroendefulla förbindelser mellan länderna.» Även detta uttalande tror jag, att kammaren utan tvekan kan godkänna.

Vidare beklagar utskottet, att det hinder för framgångsrikt ekonomiskt arbete, som skapats genom det i Ryssland tillämpade konfiskations- och rekvisitionsförfarandet, icke blivit undanröjt, samt går därefter in på det kända förbehållet i artikel VIII, som på vissa punkter utesluter Sverige från anspråk på sådana rättigheter, förmåner och lättnader, som medgivits eller komma att medgivas uteslutande de länder, vilka erkänt unionens regering de jure före den 15 februari 1924. Så tillägger utskottet: »Om emellertid någon annan makt framdeles i nämnda avseende utverkar enahanda rättigheter, förmåner och lättnader, blir därigenom verkan av nämnda förbehåll neutraliserad.» Slutligen framhåller utskottet, att på flera andra punkter, som utskottet icke vill närmare gå in på, har utskottet funnit anledning till det omdömet, att överenskommelsen icke fullt ut tillgodoser de önskemål, som ifrån svensk sida böra göra sig gällande, men att å andra sidan avtalet icke synes innehålla stadganden, som ur synpunkten av Sveriges intressen och värdighet ej kunna anses antagliga.

Jag undrar, om vi icke alla nu ha den känslan, att här ha vi icke mer än en väg att gå, nämligen att godkänna den föreliggande överenskommelsen, detta med hänsyn till det läge, vari frågan för närvarande befinner sig. Jag är också för min del övertygad om att kammaren icke skall behöva finna anledning att frångå den motivering, som utskottet här har fogat till sitt tillstyrkande av den kungl. propositionen i ämnet.

Till sist måste jag ännu en gång framhålla, att utskottet här icke sagt mer, än vad som bör sägas och vad som riksdagen hade bort bifalla men som nu åtminstone andra kammaren bör understryka, och därför, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Under detta yttrande hade herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna.

Herr Engberg: Herr talman! Endast ett par ord. Hans excellens herr utrikesministern gjorde mot slutet av sitt anförande en erinran, som jag för min del icke kan låta stå oemotsagd. Han förklarade nämligen, att en anledning till att avtalet icke hade blivit så gott, som man hoppats, låg däri, att fronten, som han uttryckte sig, icke var obruten. Man hade icke hållit samman kring regeringen. Jag får säga, att denna anklagelse tar åtminstone jag för mitt vidkommande med mycket stort jämnmod, och det är därför, att jag hela tiden har ansett, att regeringen har varit inne på en farlig och felaktig väg. Regeringen skall icke rimligtvis begära, att vi skola ställa till en nationell samling kring en politik, som vi betrakta som sakligt oriktig och ledande till olyckliga resultat. Jag vill också säga, att under och i de former, som vår grundlag numera såväl genom 54 § regeringsformen som 50 § riksdagsordningen angiver för att i utrikespolitiska frågor komma fram med synpunkter, torde regeringen på ett ganska tidigt stadium vara underrättad om de synpunkter på frågan, som åtminstone det socialdemokratiska partiet har ansett vara nödvändiga att anlägga. Regeringen har gått en annan väg och anklagar nu oss för att icke ha velat följa den. Jag tror för min del, att en dylik anklagelse är fullständigt obefogad. Skulden till att vi nu nått det dåliga resultat, vi nått, den ligger hos regeringen själv och dess sätt att handlägga frågan.

*Ang. ett
mellan Sverige
och Ryssland
avslutat
handelsavtal.
(Forts.)*

Chefen för handelsdepartementet herr statsrådet Wohlin: Nej, herr Engberg, det skall icke lyckas herr Engberg att få kammaren att tro, att regeringen varit inne på »en farlig och oriktig väg» vid dessa förhandlingars förande. Här har jag utförligt redogjort för gången av förhandlingarna. Jag har omtalat, att regeringen redan i juni månad föregående år mycket ingående övervägde denna sak och satte sig i förbindelse med de mest sakkunniga personer på området. Jag har omnämnt, huru regeringen under sommarmånaderna fortsatte sina bemödanden att finna de rättsliga och ekonomiska förutsättningarna för förhandlingarnas fullföljande. Av min redogörelse har frångått, att regeringen satte kommerskollegium i tillfälle att verkställa en omfattande undersökning i frågan, vilken undersökning var nödvändig med hänsyn till de mycket växlande omdömena om förhållandena i Ryssland och om de lämpligaste vägarna för att fortsätta förhandlingarna. Jag har också omnämnt, att den ryske förhandlaren bortresa under en längre tid på hösten, efter dessa förberedande åtgärders träffande, omöjliggjorde förhandlingarnas upptagande förrän vid den tidpunkt, som skedde. Ingen omdömesgill person kan göra gällande, som herr Engberg gjort i sin reservation, att regeringen varit inne på farliga och oriktiga vägar, utan om resultatet av förhandlingarna icke blivit så gynnsamt, som vi alla skulle hava önskat, så har detta i första rummet berott på den internationella utvecklingen i allmänhet och framför allt på den förändrade ställning, som Ryssland kommit att intaga i det internationella umgänget genom de senare under år 1924 givna de jure-erkännandena från vissa stormakters sida, vilka de jure-erkännanden tillkommo på för oss mindre lämpliga stadier av förhandlingarna.

Jag tycker för min del, att det är onödigt att förlänga debatten i detta ämne, som huvudsakligen synes ha inrikespolitiska syften, men jag har ändock måst framträda med hänsyn till herr Engbergs reservation. Jag vill sluta med att säga, att när vi nu alla äro eniga om att söka inom ramen för detta handelsavtal, så ofullständigt detsamma än är, lägga grunden till ett praktiskt arbete för att verkligen utvinna någonting i fråga om svensk verksamhet i Ryssland och i fråga om svensk handel på Ryssland, är det föga tjänligt för detta praktiska arbete att man här söker verkställa vantolkningar av föreliggande avtal, som skett från herr Kilboms sida — men icke från herr Engbergs — eller att man här söker riva upp en strid om huruvida avtalet hade kunnat bliva bättre

Ang. ett
mellan Sverige
och Ryssland
avslutat
handelsavtal.
(Forts.)

eller sämre med hänsyn till internationella förhållanden, varöver vi icke varit rådande.

Jag vet, att man skall vara polerad i sina uttryck i svenska riksdagen, men det kan icke förtänkas mig, om jag, med tanke på herr Engbergs ideliga återkommande till sina tidningsartiklar under den gångna tiden ber honom erinra sig ett yttrande av en betydande svensk man, som hette August Strindberg, och som vid visst tillfälle förklarade, att »man skall icke se sig om efter sina träckar». Tänk på det, herr Engberg!

Herr Kilbom: Herr talman! Enbart en replik. Herr Pehrsson i Göteborg, vars anförande jag tyvärr icke hörde, har på nytt med den kristliga moral och den människokärlek, som är honom så speciellt egen, denne Guds tjänare här i andra kammaren, förklarat, att jag vore ryskt ombud. Jag vill säga, att är det så, att herr Pehrsson i Göteborg menade, att jag känner mig mera solidarisk med den ryska arbetarklassen än med honom och hans meningsfränder och framför allt med de idéer, han ständigt för till togs, så är det fullständigt riktigt. Vad herr Pehrsson i Göteborg i övrigt talat om, att det var nödvändigt att se upp med den agitation, som föres från vår sida, ger mig icke anledning till något annat än att konstatera, att alltjämt inga tydligen äro så reaktionära som svartrockarna.

Med anledning av herr Engbergs protest gentemot mitt påstående, att för det första de svenska fordringarna icke varit så ostridiga och rättmätiga och att för det andra det ur arbetarklassens synpunkt knappast kan göras några invändningar mot att man drager in fordringar, som tillkommit på sätt, som här skett, vill jag framhålla att jag vidhåller denna uppfattning. Samtidigt vill jag vända mig till herr Nylander och meddela, att fordringarna *icke* äro ostridiga. Man kan icke komma och begära — allra helst förefaller det mig, som om herrarna borde underlåta det — att bliva trodd i sitt tal om de rättmätiga fordringarna, när man det ena året begär 700 miljoner kronor och det andra kommer ned till 150 miljoner, för att det tredje året på nytt komma upp till mellan 300 och 400 miljoner kronor. Vem kan garantera, att det icke bland dessa 300 à 400 miljoner kronor alltjämt finnas fordringsposter av den karaktär, som tidigare påtalats, då unga kontorister, som hade varit i Moskva eller Petrograd några månader med en lön av 100 rubel i månaden, i förteckningarna över fordringarna ståta de med ersättningskrav på 300,000, 400,000 ända till 700,000 svenska kronor. Jag tror visst icke, att herr Engberg vill stryka under det rättmätiga i sådana fordringar, men då bevisligen fordringar av sådan natur finnas, tillåter jag mig, och det är ändå ett mycket välvilligt omdöme, att säga, att dessa fordringar äro visst icke ostridiga, de kunna icke diskuteras.

Herr Nylanders tal om äganderätten och allt vad därtill hör tycker jag icke det är någon anledning att fästa sig vid, men är det så, att han svävar i tvivelsmål om vad vi kommunister vilja, så ber jag att få säga, att också vi hävda i vår politik i Sverige en socialisering utan ersättning av *det* lösa och fasta kapital, som dels tack vare lagens trampande under fötterna under tidernas lopp frånhänts allmänheten och samhället och dels också har skapats, genom att man utsugit de kroppsarbetande klasserna.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets kläm utan någon motivering — jag vill tillägga, för att intet tvivel skall råda om saken — naturligtvis icke därför, att jag missunnar regeringen den, populärt talat, smisk i baken, som den där får. Jag tycker att den är mycket välförtjänt, och det torde icke vara något tvivel om att andra kammarens flertal även utan motiveringen efter den debatt, som förts här i år i denna fråga, velat giva den. Det är så mycket större skäl att bifalla mitt yrkande, som första kammaren nu har gjort det.

Herr Hamilton: Herr talman! Debatten har utformat sig till en oratorisk duell mellan regeringen och dess motståndare men i sak har den varit föga givande. Man kan visserligen med rätta beklaga, att Sverige icke vid förhandlingarna med Ryssland kunde tillförsäkra sig större fördelar, än som skett. Man kan även rikta anmärkningar mot de män, som därvid ha fört förhandlingarna, men vad tjänar det till att tala om den snö, som föll i fjol. Vi ha i detta ögonblick intet annat att göra, försåvitt vi vilja tillgodose vårt lands intressen, än att antaga förslaget.

Jag har icke begärt ordet för att ge uttryck häråt utan att för att på det bestämdaste avråda denna kammare att följa herr Kilbom och första kammaren samt således antaga utskottets kläm med uteslutande av dess motivering. Motiveringen innebär åtminstone i någon del, vad många av oss tänka i denna sak, och den kan även sägas angiva riktlinjer för regeringen vid behandlingen av vissa spörsmål och icke minst det spörsmålet, att man skall söka se till, att svenska undersåtar få sina berättigade anspråk tillfredsställda i Ryssland.

Jag ber därför att få ansluta mig till den uppfattning, som uttalats av utskottets ordförande, och yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Månsson i Hageström: Det är endast en liten sak, jag vill säga, som jag tänkt på flera gånger, när vi haft denna fråga till behandling i riksdagen, och det är frågan om Sveriges förhållande till såväl revolutionen i Ryssland som revolutioner i allmänhet, som ägt rum i andra länder och varvid vi i regel ha intagit en liknande hållning som nu. Det var samma historia vid franska revolutionens utbrott och samma historia under den napoleonska tiden, då vi intogo samma ställning, som vi nu varit på väg att intaga, om förhållandena varit likartade nu som då. Det har för mig varit det pinsamma, att denna ovilja från svensk sida att låta ett folk ordna sig, som det vill, har klätt sig i en synnerligen larvig kappa, och där är frågan om vissa svenska medborgares eventuella vinst under de nya förhållandena i Ryssland tämligen avgörande. För två år sedan voro ju rysslandssvenskarnas argument, att de nuvarande förhållandena i Ryssland icke skänkte svenska företag någon som helst bestående fördel. Hur kan man vänta, att om till exempel det i Sverige bleve revolution, som vi haft flera gånger, under Karl XI, under Gustav IV Adolf och under Gustav Vasa också, förhållandena skulle skänka andra länders medborgare någon bestående fördel. Vi ha väl i Sverige, när vi gjort revolution, Gustav Vasa sin, Karl XI sin, och när värmlandshären gjorde sin år 1809, haft svenska statens och svenska samhällets intressen till ögonmärke, och vi ha väl aldrig tänkt på att genom revolutionen skaffa engelsmän, fransmän och ryssar bestående fördelar för deras ekonomiska intressen. Var i all världen såg man en revolution, som gick ut på att skaffa andra länders medborgare några ökade fördelar eller befästa deras ekonomiska intressen? Hur kunna våra Rysslandssvenskar begära sådana fördelar, som här ha begärts? Jag skall inte närmare gå in på kraven, men det sätt, varpå deras argumentering har skett i tidningspressen, har inte ingivit något vidare förtroende för många av deras krav, även om jag inte vill bestrida att åtskilliga kunna vara berättigade.

Sverige, såväl som Norge, borde genast, då den ryska revolutionen kom, ha hälsat den med glädje. Jag behöver inte erinra om de årtionden och århundraden, under vilka vi varit i konflikt med det gamla tsar-Ryssland. Jag behöver inte erinra om de mångfaldiga ställen i svensk litteratur, som framhålla, att mellan ett demokratiskt eller någotsånär konstitutionellt styrt Sverige och ett enväld-Ryssland kunde inga som helst förbindelser påtänkas. Jag skall bara vilja citera en strof av en bekant fosterländsk diktare, nämligen Strandberg, däri han säger på tal om detta förhållande:

*Ang. ett
mellan Sverige
och Ryssland
avslutat
handelsavtal.
(Forts.)*

*Ang. ett
mellan Sverige
och Ryssland
avslutat
handelsavtal.
(Forts.)*

»Skona vargarna i skogen,
som bruka roffa oförställt,
och skona snigeln under plogen,
ändock han dina skördar fältt,
och skona den, vars tunga senast
med falskhet kom och hala ord
och sedan överföll dig genast —
för dig och tsarerna allenast
finns icke rum på samma jord.»

Så har genomgående agitationen varit på vers och prosa mot det ryska tsarödet. När nu äntligen denna fara för världsfreden och världsordningen, denna fara för demokratin, ramlade över ända, då borde väl de konstitutionellt styrda staterna i världen ha hälsat denna tilldragelse med glädje. Men så skedde inte. Samma tidningar, som ivrigast agiterade mot tsar-Ryssland och dess institutioner, började lika hetsigt agitera mot det stick i stäv mot den gamla kursen styrande nya Ryssland. Och när man inte kunde hitta på annat för att få upp nationalistlidelserna, körde man fram dessa svenskar, som hade förlorat så mycket, eller i varje fall påstodo att de förlorat så mycket på revolutionen. Klart är, att få kunna gå oskadade genom en revolution. Om jag har ett hus i Japan och det ramlar vid en jordbävning, kan jag inte komma med en framställning till den japanska regeringen om ersättning, därför att jordskorpan är så svag. Och lika litet kan jag begära ersättning av ett land som Ryssland, när man vet, att i femtio år ha detta lands revolutionärer, detta lands akademiker och arbetare i tusentals hängts i galgarna och i tiotusentals dött i fängelsecellerna och drivits i landsflykt, ett land, vars omdömesgilla befolkning, dess verkligt patriotiska befolkning, i årtionden förut har varnat alla europeiska folk och sagt: låna ingenting åt systemet, ty vi betala icke igen! Understöd inte systemet, ty vi lämna ingen ersättning, om det går galet! Dessa varningsrop äro inte obekanta. De ha ekat genom den europeiska pressen varje gång det gamla tsar-Ryssland tog upp lån till rustningar. Vilka krav kan jag då ha på ersättning, när jag varit med om att stödja systemet och revolutionen vänder upp och ned på samhället.

Jag säger detta ännu en gång. Jag vill därmed inte bestämt säga, att jag som medlem av den svenska riksdagen inte kommer att på enstaka punkter följa de uttalanden, som göras här i detta betänkande. Men därifrån och till att stödja vilka krav som helst och deras godkännande är det ett långt steg.

Och framför allt är det, vill jag säga, en anledning för oss att se oss tillbaka, att spegla oss i franska revolutionen, att spegla oss i napoleonkrigen, och känna igen vårt ansikte och sjunga sången: »Jag vet att du är och du bliver vad du var.» Vi äro alltid likadana!

Herr Engberg: Herr talman! Herr handelsministern hade ett yttrande, som jag ber att få taga fasta på. Herr utrikesministern hade förklarat, att anledningen till att handelsavtalet var sämre än vad det skulle ha kunnat bli var, att vi här hava stått med bruten front. Herr handelsministern har genom sitt yttrande desavuerat herr utrikesministern och förklarat, att anledning låg i internationella förhållanden. Det kan vara skäl i att taga fasta på denna dualism i regeringens egen förklaring till sitt nederlag i avtalsfrågan.

Att herr handelsministern avslutade sitt anförande med att vara ful i munnen, är ju en sak för sig. Det var väl, förmodar jag, ett återfall i gamla nietscheanska vanor.

Chefen för handelsdepartementet herr statsrådet **Wohlin:** Ånej, herr Engberg, det var från min sida ingen desavuering av utrikesministern. Vi hava

båda framhållit, att det var två olika skäl, som gjorde, att avtalet icke blev så bra, som det kunde ha blivit, nämligen dels de internationella förhållandena, och dels den icke obrutna front, om vilken utrikesministern talade. Detta sista försök av herr Engberg gick alltså inte, och jag hoppas att det icke heller i framtiden skall lyckas med försök från herr Engbergs sida att spela ut regeringsledamöter mot varandra i utrikespolitiska angelägenheter.

Ang. ett mellan Sverige och Ryssland avslutat handelsavtal.
(Forts.)

Herr Pehrsson i Göteborg: Herr talman! Det var med anledning av herr Engbergs yttrande, som jag begärde ordet, då jag inte lade märke till, att herr statsrådet hade begärt ordet. Jag ber att få påpeka, att när herr Engberg har lagt fram, som han säger, denna fråga i hela dess vidd och i dess historiska belysning, är det en faktor, som är helt och hållet bortglömd, som herr statsrådet pekade på ett par gånger och som jag för min del vill stryka under. *Det är, att svenska regeringen hade att kämpa med inte endast de utländska underhandlarna och deras intressen, utan också med en svensk pressopinion, för vilken herr Engberg såväl som herr Kilbom inte torde vara främmande, och där man gjorde allt för att lägga krokben för de rent svenska synpunkterna.* Jag kan inte underlåta att påpeka detta med anledning av hans sista yttrande. *Ty det är orättvist att skylla regeringen för en mindre lycklig lösning, sedan man själv varit med om att förtaga kraften i dess arbete genom bristande solidaritet med sitt eget land.*

Herr Kilbom lär ha yttrat — jag var då inte inne i kammaren — att hans ställning inte var den, som jag här sade om honom som sovjets man, utan hans uttalande betydde att han stode närmare det ryska arbetarpartiet än borgarpartiet, och att jag naturligtvis som svartrock — uttrycket må ju stå för hans egen räkning — och som reaktionär måste se saken på mitt vis. Ungefär så har jag fått det refererat. Jag kan inte underlåta, ehuru känd sak är så god som vittnad i detta land, att likväl för herr Kilbom peka på ett uttalande ur hans eget organ, Folkets Dagblad Politiken, för den 25 januari innevarande år, där »exekutiven» i Moskva lämnar en resolution för det svenska partiet med föreskrifter om hur det av herr Kilbom ledda partiet skall gå tillväga i sin agitation och sin propaganda för sovjetidéerna i detta land. Jag tror inte det kan eller behöver ges några starkare bevis än vad där står, och jag skulle ha skönt honom från att lägga fram detta i kammaren och i riksdagens protokoll, för såvitt inte hans yttrande kommit emellan. Och beviset för att detta är ett erkännande av att herrar kommunister stå i lydheidsförhållande till denna främmande makt ligger i punkten D, andra stycket, där *partiutskottet, i Sverige nämligen, och partiets majoritet har till »exekutiven» framställt en begäran i denna form: »Partiutskottet fordrar, att »exekutiven» absolut förbjuder fraktionsväsende inom svenska partiet.» Kunna de mera tydligt ha förklarat sig själva vara Sovjets hejdukar!*

Herr Kilbom: Herr Pehrsson i Göteborg skall inte alls känna sig, som om han pinade mig. Jag har inte begärt, att han skall ha något medlidande med mig, och jag kommer aldrig att begära det. Han kan vara övertygad om den saken.

För övrigt förefaller det mig, att när man intager den ställning, som herr Pehrsson i Göteborg intager, borde man, innan man yttrar sig, veta varom man yttrar sig. Men det vet tydligen inte herr Pehrsson. Han sammanblandar på det mest oskuldsfulla sätt exekutiven för tredje internationalen med ryska sovjetregeringen. Och dock är det väl för hundrade gången klargjort, att det inte finns ett sådant sammanhang mellan dessa tvenne institutioner, som herr Pehrsson i Göteborg tycks göra gällande.

Ang. ett
mellan Sverige
och Ryssland
avslutat
handelsavtal.
(Forts.)

Vidare hade man tydligen fått en felaktig relation av vad jag hade sagt. Jag drar mig inte för att upplysa honom om den saken. Jag är långt mera sympatiskt stämd mot de ryska arbetare- och bondepartierna än trots någonsin det parti, jag antar att herr Pehrsson i Göteborg representerar. Och jag anser till och med, herr Pehrsson, att det är min plikt att i handling, så ofta jag kan, visa detta. Ty, herr Pehrsson i Göteborg, det parti, ni representerar har alltid kämpat för fåtalets intressen, men ryska arbetare- och bondeklassen har kämpat för sin egen frihet och för massornas frihet.

Vidare vill jag säga, att när han talade om, att herr Kilbom bland andra nog inte var ovetande om den pressopinion, som tydligen enligt hans mening fallit regeringen i ryggen, så är det nog så belysande för herrarnas ståndpunkt. Först begås från herrarnas sida den ena dumheten efter den andra, och sedan säga ni: Men ni skall inte kritisera det här! Låt bli det, därför att det skadar oss i utlandet! Om det nu skadar oss i utlandet, vilka är det, som ytterst drabbas av detta? Jo, det är såvitt jag kan förstå de partier, som år 1922 ställde Sverige i andra, tredje, kanske fjärde eller femte handställning, och som två år sedan dess ha fortsatt med den politik, som har gjort, att vi stå långt sämre i merkantilt avseende i Ryssland, än vad vi behövt göra eljest. Det förefaller mig verkligen, att då man begär, att sådant inte skall kritiseras, visar man verkligen vad andas barn man är. Att kyrkoherde Pehrsson i Göteborg ansåg, att sådana handlingar böra begås i löndom, kan jag finna naturligt. Men att Hans Excellens herr utrikesministern i detta s. k. parlamentariska och demokratiska tidevarv sade rent ut i andra kammaren: Tig ni, kritisera inte när vi begå några dumheter, det förvånar mig verkligen.

Herr Engberg: När jag hörde herr Pehrsson i Göteborg dundra mot herr Kilbom, kom jag att tänka på den gamla skånska latinlektorns översättning av ordspråket »Quod licet Jovi non licet bovi», som han översatte så här: »Det som är tillåtet för guden är inte tillåtet för studen.» Jag tror, att herr Pehrsson i Göteborg bör komma ihåg, att gentemot Sveriges oxkommunisterna med deras mera poetiska och litterära sovjetdyrkan finns det inte någon lämplig användning för det artilleri, han här kör upp, med anklagelser för fosterlandsförräderi och dylikt. Jag har åtminstone den uppfattningen för min del av såväl herr Kilbom som de andra kommunisterna, att de äro minst lika goda patrioter som någonsin herr Pehrsson i Göteborg. Och förresten, när herr Pehrsson i Göteborg skrudar sig i patriotens mantel, finns där nog mången som med den gamle Simeon i templet vill säga: Herre, nu låte du din tjänare fara i frid — — —.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det av herr Kilbom under överläggningen framställda yrkandet, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 9.

Föredrogos vart efter annat bankoutskottets utlåtanden:

nr 35, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Konungen rörande åtgärder i syfte att ombilda jordbrukarbanken till en verklig jordbrukets bank m. m.;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till materiell för det fysikalisk-kemiska laboratoriet vid universitetet i Uppsala m. m.;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa understöd och pensioner, att utgå av postmedel eller trafikmedel; och

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare medel till gäldande av statens anstalts för pensionering av folkskollärare m. fl. förvaltningskostnader.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 10.

Vidare upptogs till behandling bankoutskottets utlåtande, nr 41, i anledning av vissa framställningar rörande pensioner och understöd.

Punkterna 1—6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 7, angående årligt understöd åt extra stationskarlen N. G. Vinblads änka Ulrika Charlotta Vinblad, född Andersson.

Ang. årligt understöd åt extra stationskarlen N. G. Vinblads änka.

I anledning av en inom andra kammaren av herr *Bäcklund* väckt motion, nr 63, om beviljande åt extra stationskarlen N. G. Vinblads änka Ulrika Charlotta Vinblad, född Andersson, av ett årligt understöd av 300 kronor hemställde bankoutskottet, till vars behandling ifrågavarande motion hänvisats, uti förevarande punkt, att riksdagen måtte medgiva, att änkan Vinblad finge från och med den 1 januari 1924 under sin återstående livstid, så länge hon förbleve i sitt nuvarande änkestånd, av trafikmedel uppbära ett årligt understöd av tvåhundra kronor.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Bäcklund* och *Höglund*, som yrkat bifall till den i ämnet väckta motionen.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Herr Bäcklund: Herr talman! Jag har tillsammans med herr Höglund vid denna punkt fogat en reservation, där vi ha ansett, att utskottets hemställan borde ha gått i samma riktning som motionen, så att riksdagen beviljade 300 kronor i stället för de av utskottet föreslagna 200. Här är det fråga om en änka efter en man, som haft anställning i järnvägens tjänst i 40 år. Änkan är 76 år, hon är sjuk och lider av ålderdomssvaghet, är oförmögen att med arbete bidra till sitt uppehälle och befinner sig i små omständigheter. Hon har, förutom det att hon är änka efter en man, som tjänstgjort i 40 år vid statens verk, också själv arbetat i sju och ett halvt år som städerska vid statens järnvägar.

Riksdagen har vid andra tillfällen beviljat detta pensionsbelopp, jag påminner särskilt om änkorna efter befattningshavare vid Karl Gustafs stads gevärsfaktori, vilka befattningshavare inte hade tjänstgjort på långt när så lång tid som den, för vilkens änka nu begäres pension. De ha var och en fått sig tillerkänt ett belopp av 300 kronor i pension. Dessa anslag bifölls i år, endast ett fall blev föremål för gemensam votering, och även där biföll riksdagen ett belopp av 300 kronor. Det finns ju ingen anledning, då kammaren vid liknande tillfällen har gått med på belopp av 300 kronor, att ställa denna änka, och likaså den änka, för vilken pension begäres under punkt 8 i utskottets hemställan, i en annan ställning, och bevilja dem en sämre pension, än man i allmänhet har tilltagit, när det gällt änkepensioner. Därför ha vi, herr talman, ansett oss böra foga én reservation till denna punkt.

Jag har också reserverat mig på nästa punkt, då de pensionsfrågor, som återfinnas i dessa båda punkter, 7 och 8, äro mycket nära sammanhängande med

Ang. årligt
understöd åt
extra
stationskarlen
N.G. Vinblads
änka.
(Forts.)

varandra. Jag anser att riksdagen inte kan bevilja 300 kronor i det ena fallet och 200 i det andra, utan bör naturligtvis bevilja samma belopp. I punkt 8 är det ju så, att mannen, som varit kontorsskrivare vid statens järnvägar, haft en tjänstetid av 35½ år och änkan är 68 år. Jag passar på att säga detta för att slippa att göra annat än att yrka bifall till reservationen, när den punkten kommer före.

Av vad jag framhållit torde framgå, att kammaren handlar absolut strikt efter de förhållanden man gått in för förut, om den beviljar förevarande änka, som finnes angiven i punkt 7 ett belopp av 300 kronor, som yrkats i motionen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen vid denna punkt.

Herr *Kloo* instämde häruti.

Herr **Eriksson** i Grängesberg: Herr talman! Jag vill ingalunda dölja, att när utskottet prövade detta ärende inom utskottet gjorde sig gällande en mycket stark mening att avstyrka motionen. Flera av utskottets ledamöter voro av den meningen, men sedan stannade man vid en kompromiss, att man skulle gå med på 200 kronor. — Man får icke gå ut ifrån, att den pension, som denna änka får är en änkepension. Det är nu så, att den extra ordinarie personalens vid statens järnvägar änkor få ingen pension eller understöd. Skulle man gå in för den principen, att dessa änkor skulle bli pensionerade, för vilket vissa talande skäl kunna anföras, är det riktigt, att man drager upp särskilda grunder för den saken, men hittills har sådan pensionering icke skett.

Den änka, som det här gäller, måste, därigenom att hon varit i statens järnvägars tjänst som städerska under 7½ år, anses i viss mån hava en annan ställning än övriga änkor, och när man lagt tillsammans dels hennes mans långa tjänstetid och dels även hennes egen tjänstetid, trots att den varit kort, har utskottet trott, att man skulle kunna, utan att det bleve alltför stora konsekvenser av ett sådant beslut, tillstyrka 200 kronor. Det är sålunda ingalunda så, att man kan jämställa denna pension med en änkepension, som till exempel utgår till änkor efter anställda vid Karl Gustafs stads gevärsfaktori.

Nu är det ju klart, att detta understöd i och för sig är knappt, men ett belopp av 200 kronor är dock icke så knappt, som kammarens ledamöter måhända föreställa sig. Till dessa 200 kronor kommer ett pensionstillägg av 90 kronor, och så kommer därtill ett dyrtidstillägg efter nu gällande grunder på omkring 170 kronor. Hennes sammanlagda understöd kommer enligt nu gällande grunder vid ett bifall till utskottets förslag att uppgå till omkring 460 kronor om året. När man tagit detta i betraktande, har det synts utskottets majoritet, att man icke borde ställa denna änka i en särskild fördelaktig ställning framför de flesta andra, utan att detta är rätt så väl avvägt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Höglund**: Herr talman! Jag har anslutit mig till den av herr Bäcklund avgivna reservationen, och det har jag gjort, förutom på de grunder han anfört, även av det skälet, som jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet vid, att järnvägsstyrelsen, som haft ärendet under omprövning, har som herrarna se tillstyrkt framställningen. Därtill kommer, att det icke är en ny princip man här slår in på, utan att det finnes analoga fall förut. Jag skall be att få anföra ett fall, som förekom här i riksdagen förra året, då änkan efter en stallkarl i Uddevalla pensionerades, och detta av det skälet, att hon haft anställning som städerska vid Uddevalla järnvägsstation. Jag finner ingen skillnad mellan detta fall och det här föreliggande, om man icke vill anföra som skillnad den omständigheten, att änkan i Uddevalla, som fick pension föregående år, hade haft något års längre tjänstgöring än den änka det här är tal om. Skulle man

gå efter den principen och göra jämförelser i fråga om tjänstår, så tror jag, att man i alla fall icke därmed skulle kunna komma fram till någon rättvis ståndpunkt.

Jag anser därför, att kammaren skulle begå en akt av rättvisa mot denna änka, om kammaren icke prutade på de av motionären föreslagna 300 kronorna utan gav denna änka samma pension, som beviljades i det av mig anförda fallet föregående år. Då skulle enligt min mening rättvisa skipas, varför jag, herr talman, ber att få yrka bifall till den av herr Bäcklund och mig vid utskottets betänkande fogade reservationen på denna punkt.

Ang. årligt understöd åt extra stationskarlen N.G. Vinblads änka.
(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes av herr Bäcklund, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i punkten 7 av utskottets förevarande utlåtande nr 41, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utföll med 107 ja mot 60 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 8, angående årligt understöd åt e. o. kontorsskrivaren S. Amréns änka Anna Brita Amrén, född Lidén.

Ang. årligt understöd åt e. o. kontorsskrivaren S. Amréns änka.

I en inom andra kammaren av herrar *Sehlin*, *Hedlund* i Östersund och *Hedlund* i Häste väckt motion, nr 152, hade föreslagits, att riksdagen ville medgiva, att änkan *Anna Brita Amrén* finge, så länge hon förbleve i sitt änkestånd, från och med 1924 å allmänna indragningsstaten uppbära ett årligt understöd av 300 kronor.

Utskottet hemsällde, att riksdagen, i anledning av förevarande motion, måtte medgiva, att avlidne e. o. kontorsskrivaren Salomon Amréns änka Anna Brita Amrén, född Lidén, finge från och med den 1 januari 1924 under sin återstående livstid, så länge hon förbleve i sitt nuvarande änkestånd, av trafikmedel uppbära ett årligt understöd av tvåhundra kronor.

Reservation hade likväl avgivits av herr *Bäcklund*, som föreslagit, att riksdagen — — — lika med utskottet — — — understöd av trehundra kronor.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr Bäcklund: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr Sehlin: Herr talman! Efter utgången av föregående votering kan man ju knappast hysa något hopp om att reservantens yrkande skall gå igenom i förevarande punkt. Men jag vill dock påpeka, att här frångår utskottet den praxis, som förut tillämpats i sådana här fall. När jag skrev denna motion, fick jag uppslaget till den summa jag skulle begära ifrån ett uttalande av statskontoret. Det gällde även den gången änkan efter en e. o. stationsskrivare vid järnvägen — hon hette Unander. Om henne säger statskontoret, att det ville

Ang. årligt
understöd åt
e. o. kontors-
skrivaren S.
Amrén's änka.
(Forts.)

pruta ned pensionen till det hittills i motsvarande fall vanliga eller 300 kronor. Det är detta belopp, som jag här i motionen har föreslagit och som är tillstyrkt av järnvägsstyrelsen och statskontoret. Det förefaller mig sålunda, som om det måste vara något särskilt skäl för att utskottet här frångått, vad som förut gällt i alldeles liknande fall beträffande änkor efter e. o. stationsskrivare vid järnvägen.

Jag tillåter mig instämma i det yrkande, som är gjort av herr Bäcklund, fastän jag knappast vågar begära votering om den saken.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Det är intet särskilt skäl, som gör, att utskottet stannat för 200 kronor. Herr Sehlin nämnde, att järnvägsstyrelsen tillstyrkt motionen. Ja, hur låter den tillstyrkan? Man kan säga, att järnvägsstyrelsen avstyrkt i sak, men tillstyrkt i form.

Nu vet jag icke, om det förekommit ett sådant fall förut, att änka efter en e. o. stationsskrivare vid järnvägen fått 300 kronor i understöd. Men det är ju så, att änkor efter denna extra personal få ingen pension, och det var stor tvekan inom utskottet om man över huvud skulle tillstyrka något understöd i detta fall. Dessa pensionsfrågor äro för övrigt mycket tråkiga och pinsamma. Utskottet stannade emellertid för det belopp, som här föreslagits, och jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 9 och 10.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 11.

Slutligen föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 20, i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen om understödsföreningar; och biföll kammaren utskottets i detta utlåtande gjorda hemställan.

§ 12.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från första lagutskottet, nr 131, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående rättsskydd för alster av konsthantverk och konstindustri; och

från andra lagutskottet, nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om utförande och nyttjande av elektrisk anläggning för telegrafering eller telefonering utan tråd m. m.

§ 13.

Till bordläggning anmälades:

statsutskottets utlåtanden:

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i grunderna för förvaltningen av den i 19 § av lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete omförmälda fond m. m.;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för upprätthållande av riksförsäkringsanstaltens verksamhet; och

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bestridande av kostnader i samband med domstolsbehandling av frågan om tillstånd till Vänerns reglering;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket ävensom i ämnet väckta motioner; och

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering m. m.;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 39, i anledning av väckta motioner rörande pensionsförbättring för vissa f. d. underofficerare vid armén;

nr 40, i anledning av vissa framställningar rörande elfte huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna; och

nr 42, i anledning av väckt motion om borttagande av det till statsrevisorerna vid resor utgående särskilda dagtraktamente; samt

andra lagutskottets utlåtande, nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 16 § i lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete.

§ 14.

Justerades protokollsutdrag.

§ 15.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Karlsson</i> i Grängesberg	under 3 dagar fr. o. m. den 4 maj,				
» <i>Andersson</i> i Grimbo	» 3 » » » 5 »				
» <i>O. Nilsson</i> i Örebro	» 4 » » » 4 »				
» <i>Johansson</i> i Krogstorp	» 6 » » » 4 »				
» <i>Olsson</i> i Hov	» 4 » » » 5 »				
» <i>Vahlstedt</i>	» 8 » » » 5 »				
» <i>Olsson</i> i Golvvasta	» den 4 maj,				
» <i>Lundquist</i>	» 2 dagar » » 6 »				
» <i>Johansson</i> i Bro	» 3 » » » 5 » och				
» <i>Karlström</i> i Lummelunda	» 3 » » » 5 » .				

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,57 e. m.

In fidem
Per Cronvall.